

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Theophili Bernardini E Societate Iesv De Religiosæ
Perseverantiae Præsidiis Libri XI. ...**

Bernardin, Théophile

Antverpiae, 1622

Lib. IX. De recta Intentione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-47032](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-47032)

LIBER NONVS,

De recta Intentione.

CAPVT I.

Cur de illa hic agatur.

DE Intentione seu fine actionum cogitationumque nostrarum, ita multa statuerunt veteres, disputarunt noui, ut de re vulgatissima tacendum potius, quam latius differendum fuerit. Sed quando eam præterire non possum, leuius attingam, quam ipse postulat dignitas, cuius vnus si ratio haberetur, non breue volumine expleret.

Constat equidem, vix esse in quod acrius eum, qui animarum zelo vacat, inuigilare oporteat, quam in rectam & inflexam intentionem seruandam: nam & in medio rerum versatur, quæ timore, blanditiis, necessitate, cupiditate, laude, vituperatione, & sexcentis artibus dextrorsum & sinistrorsum, mentis propositum detorquere non cessant: quod si vniquam à recto fine in prauum flexerint, momento vno quicquid rectum, Deoque gratum videbatur, evertunt, diutinosque virtutum (ut putabatur) prouentus, occulta teredine exesos, inanis vanitati dissipandos tradunt. Quare committere non potui, quin is quæ de zelo dixi, hæc etiam quæ de Intentione dicuntur adiungerem.

Ac præterea ne penitus de illa silerem, prohibebat magnus ille Paphnutius, qui interrogatus, cur in præceptis multi laberentur, & ad extremum vsque, in vita melioris professione suscepta, minime perseverarent, ita respondit, ut si non omnem, at certe maximam vim ad perseverandum, in recta intentione positam asseruerit. Ait enim; *Fieri non potest, ut qui pie viuunt, & recte cogitant, incidant in ignominie lapsus, vel impostura demonum. Quicumque ergo prauo scopo & instituto, nempe ut hominibus placeant, & arroganti cogitatione virtutem videntur aggredi, in casus incidunt, Deo eos deserente ad eorum utilitatem, ut cum se derelictos senserint, aut propositum aut actionem corrigant. Pergentibus & pluribus interiectis adiicit, Omnis ergo lapsus, siue fiat per linguam, siue per sensum, siue per actiones, siue per totum corpus, conuenienter proportioni arrogantia sit, per Dei derelictionem, parcentis iis qui derelinquuntur. Hac autem vobis dico, o viri, ut cum videritis aliquem, vita quidem peruersum, oratione autem apertum ad persuadendum, recordemini demonis, qui in sacra Scriptura cum Christo loquitur, & testimonij quod dicit, Serpens autem erat prudentissimus omnium bestiarum quæ erant super terram. cui prudentia potius detrimentum attulit, cum alia virtus non concurreret. Ecce quanti doctrinam, eloquentiam, sacrarum Literarum peritiam, recta intentione remota faciat: idemque de ceteris zeli actionibus dixeris, nempe non plus*

Apud Pal-
lad. c. 95.

Gen. 2.

pluris, quàm res eas, quæ in ipsis etiam reperiuntur demonibus, & ab eis fieri possunt. Sed in rem ipsam veniamus.

CAPUT II.

Quid sit recta intentio ex ipsa natura petitur.

Quid recta sit intentio, apertius intelligemus, si cogitationem ad alia tantisper auertimus: quædam enim sunt quæ casu & præter intentionem contingere, quædam quæ naturæ vi, atque ingenito instinctu fieri dicuntur, & hæc utraque vel finem conuenientem fortiuntur, vel à fine sibi proposito aberrant.

Præter intentionem accidit, quod vel aliud quidpiam volenti, vel certè nihil eiusmodi cogitanti accidit, vt si pureum fodiens, thesaurum reperit; valetudinis gratia ambulans, in lapide durius impingit; lucrum è mercimoniis sperans, damnum reportat. Quæ cum accidunt, casu contingere dicuntur, quia cum actiones illæ ab hominibus, aliquid aliud spectantibus, alioque tendentibus fierent, interuenit alicunde vis quædam, vel emerit nouus rerum ordo, qui conatum eum totum alioversum deflecteret, atque ita præter expectationem res cadere: non secus atque si sagittam in scopum contentissimè rectissimeque directam, turbo vehementior auertat, ac etiam (quod in Theodosiana expeditione legimus) retro rapiat.

Rarius longè est, vt in iis quæ naturæ vi, & ingenito instinctu fiunt, præter intentionem aliquid accidat, & sine proposito exeidant: causarum enim naturalium eisdem passim effectus existere videmus, esseque admodum infrequens, vt abs eis dissonans quidpiam oriatur. In his autem propriè nulla est intentio alia, quàm vis & facultas tendens in vnum finem, naturæ sic præstitutum, vt quò aliò tendat non habeat, violentumque fuerit, vel portentosum, ac naturæ inimicum, quidquid contra feceris; vt si leuia deorsum, grauiasursum ferantur, si leones in mari, delphinos in terra alere tentaueris, aues cursu contendere, ceruos adfixis alis volare coegeris.

Sunt autem omnes, tam rerum sensu carentium, quàm animantium rationis expertiarum actiones, vsque adeò in vnum certum finem destinata, vt neque ab eo deflectere, nec ad plures queant tendere: cum enim neque cognitione, neque voluntate moueantur, sed vel solo ingenito appetitu, vel insita naturæ vi; ideo vnà se ipsæ propellant. Tunc autem & rectè moueri, & naturæ suæ numeros probè expleuisse dicuntur, quando id vberim præstant, quod viribus à natura inditis est consentaneum. laudatur arbor & ager fertilis, mollis lana, durus adamas, argentum candens, flauum aurum, liuidum plumbum, canis docilis, pinguis porcus, agilis equus, animosus leo, ceteraque similiter. Si verò huius in iudicando varietatis causam perquiris, non alià profectò cõperies, quàm naturæ in singulis con-

conuenientiam variam, quæ ex eo cernitur ad quod factæ sunt singulæ; quò si perueniunt, laudabiles; si non perueniunt, illaudabiles iudicantur; vestiendis corporibus, lanæ mollitudo; nutriendis, agrorum fertilitas; firmãdis ædibus, lapidum durities conuenit; lanas præduras, agrum sterilem & vliginosum, quis vel titiulirio emat? canem indocilem, pauidum leonem, equum bouis instar rudentem, monstrorum in numerum referres. Vnde quæso, nisi quoniam à naturæ suæ moribus exorbitasse, & in quamdam prauitatem deflexisse creduntur? adeò in rebus omnibus id pulcherrimum elucet, vt ad præstitutum à natura finem accommodatæ sint. Quod ipsum vt in ceteris, ita in homine si viderimus, quid recta intentio sit perspicuè constabit.

Quædam tamen est, etiam inter ista distinctio: ita enim res inanimæ feruntur in finem, vt nullam finis partem conditionemve percipiant; at animantes in cibum, in generationem, in doloris declinationem, suiq; conseruationem ex insito boni maliue sensu, imaginatione sola, & cognitionis quasi inchoatione capiuntur, ac se mouent, ita tamen vt neque motum reprimere valeant, neq; se possint ad alia conuertere. Cùm autem hic secundus gradus esset prioris perfectior, admodum tamen imperfectus, tertium, eumq; perfectiorem, naturæ ratione præditæ indidit Deus, vt rationem finis agnosceret, vias eum assequendi inquireret, vltroque quæ magis arriderent eligeret. Ab hoc verò gradu, non esset quò possemus aliò progredi, quàm ad illum qui ipse, omnium esset finium auctor, norma, moderator, & supremus finis, ex eoque omnis rectitudinis, omnisque prauitatis prima esset iudicatio atque ratio ducenda: vt mox apertius dicetur.

C A P V T III.

Quomodo in hominem quadrent quæ de alijs dicta sunt.

DVæ nihilominus in homine sunt, vel functiones vel partes obseruandas, quarum vna ratione & voluntate, alia verò solius naturæ vi mouetur. Naturam sequuntur, quæcumque non sunt imperio voluntatis obnoxia, sed conditioni corporis obsecundant, vt quòd deorsum feratur, quòd palpitet cor, aures audiant, stomachus cibos concoquat, læuore & asperitate, frigore & calore ferriatur tactus. Voluntati verò ea subduntur, quæ nostri sunt arbitrij, vt actionum negotiorumque susceptio, consiliorum agitatio, idque omne quod agere vel omittere possumus: imò etiam, eorum quæ natura exigit certa destinatio, & vt in finem aliquem dirigantur optatio, penes voluntatem est; nam & palpitationem cordis, & anhelitus reciprocationem, omnesque naturæ actiones atque facultates, Deo consecrare, vt ei subseruiant, possumus.

In his autem quæ sola natura fiunt, vt est lapsus temporis, & momenta vitæ, eadem in homine est ad finem lege naturali præstitutum contentio, quæ in ani-

man-

nantium ceteris; ac proinde incrementa & decrementa corporis, ciborum alimonia, & per membra distributio, eadem, qua solet in brutis, facultate & ordine perficitur, & in eundem suæ tuitionis finem tendit, si id tantum quod solius est naturæ spectamus, nec ei forinsecus quidquam à voluntatis desiderio accedit, de quo mox loco suo dicam.

At in ijs quæ voluntate & electione fiunt, id in homine proprius & voluntarius instinctus potest, quod in brutis & rebus alijs ingenitus & naturalis instinctus: verum in eo diuersi sunt, quod cum naturalis impulsus, & sit vnus, & à Deo, in eundem eumque conuenientem finem fertur, at verò voluntarius hominis appetitus, cum sit varius & multiplex, ac errori, cupiditati, ignorantie obnoxius, tantæque in refutandis ac admittendis motionibus libertatis, vt etiam cognita bona nolle, mala velle possit, idcirco ipse sibi fines quos libuerit ponit, bonos, malos, vtiles, noxios, aptos, ineptos, cómodos, incommodos, suaues, insuaues utcumque voluerit. Prætereaque cum vna quapiam naturæ impulsione ac veluti ductu in finem suum cetera dirigantur, nec sit illis relicta, quanam eum velint persequi, libera eligendi optio, sed vno certo statoque tramite ferantur; vni homini & naturis ratione præditis est concessum, vt quamuis ad certum finem pertingere statuerint, non tamen vna illum via, sed quacumque maluerint assequi conentur. vnde fit vt eadem quoque hæc aberrationi occasiones pateant, quoties id eligitur, quod vel nobis, vel fini proposito, minus est consentaneum.

Ex his verò intelligemus, duo quedam intentionis nomine contineri, quæ in homine maximam, in belluis & inanimis nullam admittunt varietatem: exempli gratia, fertur in cibum canis, fertur & homo: canis quidem instigante natura, sic rapitur in cibum, vt nisi grauior metus vrgeat, non possit se ipse cohibere, neque cur id agat nouit, sed natura duce ad conseruationem sui ducitur, eademque duce quæ sit cibi opportuna satietas, & quis naturæ aduersetur, sentit & respuit. Homo verò, licet amore sui ad sui conseruationem vrgeatur, non tamen cogitur, tantumque in nonnullis valuit voluntatis peruersitas, vt se ipsos de medio sustulerint; agnoscat igitur velitque suam conseruationem oportet, quam vbi voluerit, & cibum, & hunc cibum magna mentis libertate eligit. Quæ omnia vno intentionis nomine notantur.

Cum enim quærimus qua intentione quis ambulet, loquatur, comedat, legat, oret, otietur, dormiat? Primum quidem, quasi certum sumimus, id non esse à mera natura inuoluntariè profectum, vt accidit cum irrepente somno opprimimur, vel lingua mentem præcurrente loquimur, vel aliud defixa cogitatione nescientes mouemur, sedemur, ambulamus: sed vtrò & voluntariè, scientibus & animaduertentibus nobis, quidpiam fieri vel omitti. Deinde de hac voluntaria, vel cessatione, vel actione quærimus, quo fine sit illa suscepta? Quæ interrogatio quoniam res duas inuoluit, nempe finem, & id quod ad finem eligitur, duo quoque iudicia solent consequi, vnum de fine, alterum de rebus quæ ad finem

eligantur: nam & finem bonum esse, & quæ sunt ad finem apta esse, & saltem non mala, oportet, ut tota actio recta dici possit.

Intentio igitur, ut ex dictis constat, est voluntatis ad quempiam finem certa vi tendentis impulsus. Qui an rectus sit, conijciendū est ex eo quod de ceteris dicimus, probari vniuscuiusq; rei eas effectiones atq; motiones, quæ naturis consentaneæ sunt, grauitatē lapidis, animos leonis, & eiusmodi. Ut non aliud hic inquirendum super sit, quàm, quid naturæ ratione prædita sit consentaneum: nam id ipsum rectum & perfectum fuerit, rectissimum verò & perfectissimum, si etiam maximè consentaneum, eaque naturæ præstantia dignissimum fuerit.

Quæ verò certior huic rei diiudicanda norma statuatur, quàm ipsius hominis dignitas & finis: ita sanè, quarū rerum fines nouimus, ex illis cuiusmodi esse debeant non malè conijcimus. Fundamentum ceterorū est terra, ideoq; grauis, stabilis, firma, cōpacta; siccitati temperandæ est aqua, ideoq; perfluit, penetrat, liquatur; respirationi subseruit aër, ideoq; tenuis, perspirabilis, & per omnia permeans; lucem & tempora disperdit cælum, ideoq; dispersum, cunctis eminens, pellucēs, volubile, summaq; celeritate rotabile est. Quid homo: ratione & cognitione præditus, futura prospectat, immortalitati, beatæque æternitati natus, nō in alium finem, quàm ipsummet Deum, à Deo est procreatus. Ad hunc si aliquando pertingit, beatus & quodammodo Deus efficitur; ab hoc si ad extremū aberrat, in sortē omnium infelicissimam, in æternum desperata salute cōpingitur.

Iam ut in plantis & arboribus, si quid adhibueris, quod ad illarum finē & fertilitatē conducatur, id bonum; si quid quod obsit, id illis malum; si denique quod neque profit, neque obsit, id indifferens & otiosum dixeris, & in quo nonnulli laboris, temporis, aut sumptuum extrinsecus iactura æstimetur, nullum tamen illi rei detrimentum inferatur: ita planè de homine, de quæ eius intentionibus philosophari nos decet.

C A P V T I V.

In homine, quid sit recta intentio.

Finem in quem editus est si querit homo, si conuenientia & cōuenienter adhibet, tunc recta est intentio, & bona; si finem aduersum querit, vel si non conuenientia, vel non conuenienter, sciens & prudens adhibet, praua est & mala intentio: si denique sic rebus utitur ut ad finem illum neque proficit, neque obsint, intentio illa in se est indifferens, facileque ac ut plurimum fit otiosa, dum temporis, aut melioris occasionis, ipsiusque æternitatis iactura pensatur. En paucis lineis comprehensum, id quidquid de intentione disputari latissime potest: ex hoc enim fonte petantur quæuis alia necesse est. Tardiorum tamen in gratiam, & forsitan quia his immorari non est iniucundum, nonnulla explicatū adiungamus. Obscuriora primò legentibus videbuntur, at repetita clarescent.

& ad naturæ modos & methodum traducta, firmitus inherebunt, & facilius deinceps ac certius quibusuis rebus aptabuntur.

Consequuntur res ceteræ finem suum, dum ad eum ipsa naturæ vi propelluntur, nec plus minusve consequuntur, quam naturæ vis impellat: at homo ad suum se finem mouet, ab eoque aberrare, eum lentius, vel ardentius persequi potest, imò verò non tantum perfectiorem & imperfectiorem finem, sed eundem finem perfectissimum, perfectius & imperfectius spectare potest: quod quando accidit, desideratur & amatur ille finis, lentius, ardentius, perfectius, aut imperfectius. Si verò huic desiderio accedat voluntas eum finem assequendi, per intermediam quamuis corporis aut animi actionem, hæc voluntas dicitur intentio, ex qua iudicabitur de bonitate vel prauitate, illius, vel etiam plurimum actionum quas ad eum finem bene vel male adhibet. Exemplo clarum fiet: est qui in Germaniam abit Catholicæ tuendæ causa, est qui ut hereticorum rebus faueat, qui ut prædas agat, qui ut belliaribus nomen sibi pariat, hinc vnus eiusdemque professionis & militia, varios fines intueris, itaque ut de illa iudicium feras, ad singulos accedendum, quærendumque qua intentione proficiantur, hoc est cuius finis desiderio amore vel spe ducti, professionis voluntatem susceperint: si prædæ, si hæreseos causa, praua; si propter gloriam, vana; si Catholicæ fidei zelo, bona censetur. Deo suo aliquando persuendi sancto desiderio exarsuat quidam, hinc longam actionum seriem in eum finem apprimè conducentem animaduertens, eam subit, puta Religiosæ vitæ institutum, in quo paupertatis, castitatis obedientiæ, orationis, humilitatis, mortificationis, sui ipsius atque cognatorum abnegationis, patientiæ, atque plurimorum nec opinatorum casuum exercitationem hac in vita perpetuandam videt: si deinceps qualieris, rectane annon istiusmodi sint actiones? quid non nisi optimas dixeris, quæ laudatissima ista sunt intentione susceptæ? Ex quo vides ex intentione bona bonos, nisi videntur aliundè, è mala malos fructus gigni. Si verò qualieris,

An ex omni intentione bona vel mala, bonitatis aut prauitatis communio in actionem redundet? Affirmarem quidem vniuersè, si propriè seuerèque loqueremur, cum intentionis id sit proprium, ut causa sit eius actionis cuius est. Sed ut planius & latius loquamur; obseruemus, duplicem esse finem, duobusque modis intentionem cum actione componi.

Finis, vnus mouens, impellens alter dicitur: mouens dicitur qui ita mouet, ut eo sublato non sit eiusmodi actio futura, ut si Dei amorem sustuleris, numquam fiet ut ad institutum Religiosum te conferam. Impellentem verò intelligimus eum, sine quo esset quidè eadem actio futura, sed non eo tempore, perfectione, vel modo, ut nisi mortis timor accessisset, nisi à concionatore is motus animorum, nisi opportunitatis elabentis occasio, & id genus plurima. Faciunt autem hic vterque finis ad intentionem, eamque vel bonitate sua vel prauitate inficiunt, iudèque in actionem pariter deriuantur.

Ad hæc quoties voluntariè aliquid agimus, id semper ex aliqua intentione agimus, quæ sit actionis causa, vt si oramus, ambulamus, id fit quia Deum colere, quia fanaticis gratia corpus exercere volumus: sed præter hæc non rarò accedit illi altera, quæ vel quasi comitè se adiungit, vel alicùde ab opere enascitur; enascitur, vt quando vana gloria instar tineæ è rectè factis germinat; comes est, cum aliunde id simul menti adhærescit, vt si oras, de generis nobilitate memor gloriatur. Iam verò hæc utræq; seu comitantes, seu enascentes intentiones, actionem eam quæ aliunde orta est, nequaquã vitiant, quod est humanæ fragilitati diligenter obseruandũ; cum enim actionũ ex optima voluntate susceptio, sit frequenter longè faciliior, quàm in iisdem inabrupta perseverantia, dum propè ad momenta singula hæc illucq; variæ mentis agitatione fluctuamus; id saltem nobis firmum atque stabile permanet, vt, quamdiu primi propositi, eiusq; quæ ad agendam impulsit, voluntatis incòcussa permanet firmitas, (permanet autem, quamdiu eam aliò, volentes scientesq; non auertimus) tamdiu ex eiusdem primæ intentionis, & non ex aliorum variè incidentium, bonitate vel prauitate æstimerur. Quod qui perspexerit, multis se conscientia tricus eximet, tenebris exeret: mei enim est arbitrij, quem finem voluero vel admittere, vel refutare, atque inde vel moueri, vel non moueri. Sed vt clariùs id agnoscat, faciamus esse quemdam qui alterius delictum, & ipsius confessione acceperit, & aliunde quomodo libet deprehenderit, cum quæ ea potestate sit præditus, vt ei pœnarum exactio incumbat, aut si lubuerit indulgeat: ad puniendum prouocet, priuata quæ dudum intercesserint simultas, vindictæ ob iniurias olim illatas cupiditas, impunitatis & flagitiorum odium, honoris diuini quasi in integrum restituendi desiderium. iam, his tot nominibus animo eius obuersantibus, potest vno vel pluribus, quibus maluerit permoueri ad puniendum; atque ita si notitia à confessione sacramentali hausta, vel simultate, aut vindictæ cupiditate moueatur, peccat grauiter, at verò rectè & ex virtute agit si legitimis iuris probationibus niti, flagitiorumque odio, & honoris diuini zelo punire statuat.

Quæres, quid si multiplices illæ causæ, simul omnes animo obuersantur, quædamq; suauitatis illecebra perfusum inescant? Obfirmandus est animus, & omni perturbatione tranquillata, statuendũ quam in partem, quæ uerè ratione reflectas ac deinceps ex eo iudicandũ, quàm benè vel malè sit actũ, nec vanis fluctuationum (quod scrupulosorum est) anfractibus adhærescendum. Itaque cum res agitur, decerne, Re vera hoc est vnde ad puniendum moueor, v. g. honoris diuini restauratio, peccatum legitimè probatũ; si verò deinceps, & in re agèda, & post rem peractam, notitia sacramentalis, simultatis & vindictæ memoria menti oberrant, ne perturbator: nec enim vel eorum memoria, vel inescans titillatio, causa sunt cur id egeris, ideòque illud nec bonum, nec malum reddunt, quamdiu primam intentionem non relinquis, & cum posteriore non permutas.

Si enim posterior quædã intentio diuersa accederet, sed quæ cum priorè simul

est

esse posset, tū ex vtraq; illud opus quodammodo duplex quantū ad rectitudinem fieret, vt si ex caritate eleēmosynam dederō, & furim subeunti vanæ gloriæ confensero, illud opus inde bonum, hinc malum esse potest, quoniā & virtus, & veniabile peccatū simul esse nil verat, nec est necesse, (imò rarissimè fit) vt hæc posterior intētio priorem euerrat. At verò postquam ex honoris diuini zelo punire decreui, si intentione ad vindictam versa, ex odio perrexero, tum confestim hæc actio erit peccatū, & intentio peruersa, quia fieri nequit, vt scienter vnā cum peccato mortali recta stabiliatur intentio. Quamquam (quod in timidiorū gratiā verè dixerim) vbi abs intentione recta initium datum esse constiterit, nō facile credēdum est, eum qui vel mediocriter Deitimentior esse soleat, in praua deflexisse. Verūm, vt de eo diiudicare possis instar illius qui *dominator virtutis, in tranquillitate iudicat*, pacata mēte resideto, te intus respice, seuerèq; & verè iudica, an sic à prima intētionē discesseris, vt te ad posteriōrē tota voluntate conuerteris; an verò illud dētis naturæ, vel insidiantis dæmonis pellacia fuerit, aut etiam meticolosæ ac vbiq; trepidantis, cōscientiæ laræ vmbrales: id autem quod pacatè prudēterq; iudicaueris, cauetō ne temerè iterum in dubium voces; iudicato stabis, nisi perpetuis inconstantia flabris te diuexandū damnare malis.

CAPVT V.

De intentionis rectitudine ratione finis, & ratione electionis.

VNum quidem nomen, at duas complecti partes intentionem dixi; quarum vna est, voluntas cuiuspiā finis; altera, vt ex huius finis desiderio, aliquid eligat, quasi ad illum finem conducibile, & per quod ad eum perducatur: vnde cum his duobus constet intentio, bonum autē omni sua parte bonum esse oportet, perspicuum fit intentionem, vt recta sit, & sine & electione rectis debere constari: si autem in harum altera rectitudo defuit, in intentione quoque rectitudinem defore. Duo igitur tibi prouidenda sunt, o quicumque rectæ intentionis es amator, quid velis, & qua via id velis?

Quid velis, an rectum sit, ex eo dignosces, an verè rationi rectæ sit consentaneum: de quo si etiam controuersia moueatur, vide quid ad æternitatem, beatumq; illum finem ad quem conditus est homo, conferre possit: si confert, bonum est: si non confert, non est bonum; ac etiam malum est si ab eo abducit.

De via quoque, & modo consequendi finem, pari methodo iudicabis, nempe an cum ratione, humanæq; vitæ sine consentiat: ac præterea an verè ad finē propositum conducat: via etenim, qua aliquò pertendis, vt mala nō sit, duo habeat oportet; primum, vt se ipsa mala non sit; secundum, vt eò ducat quò velis peruenire: si enim vel abducit, vel saltem eò non ducit, certè imprudenter id eligitur, quod promouendis conatibus ineptum est.

Curandum igitur nobis, vt nō tantum bona, sed etiā benè velimus: nec enim

facienda sunt mala, ut eueniant bona, & quoties malū aliquod vnde cumque & insinuauerit, fermento modico massa tota corrumpitur, & acescit. Et quidē quæ sint, quæ bona sunt, è dictis cōstare potest; si tamen enumeratione clarius potest effici, Bona ea omnia, & maximè sunt, quæ natura & vi sua, nos Deo familiares, & à peccato alieniores reddunt, cuiusmodi sunt virtutes, virtutumq; exercitationes omnes: præterea quæcumq; vel cōsuluit, vel præcepit Deus, ea quoque bona sunt. Quarumcumq; verò rerum creatarū, & actionum naturalū, facultatūq; vsus, cuiusmodi sit, ex intentione iudicandum est: si enim ad rectum illum finem ad quem homo conditus est dirigitur, rectus; si ab eo ad cupiditates aberrat, prauus; si neq; ducit eò, neque abducit, vel indifferens, vel fortè otiosus est. Ex his autem nemo non videbit, quæ sint quæ prauis adnumerari debeant, nempe illa quæ nos à Deo, ad peccatum abducunt, quæ vetuit Deus, & à quibus quasi malis est dehortatus, & quæcumque à nobis mala vel otiosa intentione fiunt.

Hic forsitan ex verbo dubites, cur malum vel otiosam dicam, quasi si otiosum nō etiam esset malum? diffiteri id possem si vniuersè loquerer: nec enim otiosus omnis vituperandus, & est otium aliquod (ut suprà probauimus) iustum atque laudabile: attamen iam pridem vsus impetrauit, ut quoties de actionum humanarum bonitate agitur, otiosum esse, in deteriorem partem interpretemur, ita nos docente Deo & Domino nostro Iesu Christo. ita igitur loquor partim ut tacitè moneam, obseruandam cauendamque etiam istam, quam negligunt multi, otij prauitatem, partim ut animos excitem, ne illa quæ nobis blandiores in differentia vocamus, re vera mala sint, quandoquidem ab otiosis indifferentia distinguere, cogitatione quidem difficile est, at re ipsa longè difficilior. Etenim si humana infirmitatis conscius D. Gregorius lugebat, quod mala nostra frequenter purè mala; bona verò, propè semper malis essent admixta, rati sumus: sed ut aliquid agamus merè bonum; quanto erit difficilior ut aliquid merè indifferens fiat? quippe ad ima pronus animus, quo se magis erigit, eo minùs lapsi propinquat; quo se magis deprimat, eo præcipitantiore est ad ruinam: qui verò aliquid de indulgentia quasi indifferens facit, certè ad hoc se demittit, ut sciens & volens, aliquid quod neque malum, neque bonū est, potest autem bene & male fieri, facere velit, neque bene, neque male, sed ad præsentem oblectationem nō malam accommodatè; in quo et si ad mala non conuertitur, nō tamen meliora spectat, quæ præstò aderant, & eligi poterant. vnde quis non videt esse difficillimum, ut homo æternitatis & Dei amās, omnemq; temporis & profectus iacturam magni faciens, præ his, volens & sciens, nescio quid indifferens, quod natura sua nihil habet quod quemquam magno opere alliciat, eligat; quis, inquam nō videt quàm difficile, ne dicam incredibile sit, ut præ tantis rebus indifferens quidpiam eligatur, & non lateat peruersus quidam qui eò compellat amor?

Qui ut deprehendatur, intimū animi nostri sinū diligentius excutere, & vnde cumq; debemus explorare, idq; si nō fictè, sed sollicitè atque curiosè fecerimus,

equi-

Matth. 12.

equidem signatum est lumen Dei super nos, & eius gratia minimè deerit, vt veritatis & rectitudinis lux amantibus illuceat. Quem in finem duo commendabo.

CAPVT VI.

Quomodo deprehendetur vtrum recta sit intentio.

Primum est, duo esse in homine actionum & motionum humanarum principia, nempe appetitum, atque intellectum, siue (quod quasi vnum cum intellectu adnumero) iudicium, atque rationem. Appetitum, in eum quidem qui corporis impulsu, & in eum qui animi præsidio seu prerogatiua perhibetur, differunt, eumque appetitus, hunc voluntatis nomine compellarunt. De vtroque hic loquor: maximeque, ac nescio an præ ceteris, obseruandum dico: vtro è principio ad aliquid conandum permoti fuerimus, appetitu, an intellectu, & iudicio? Si intellectu, in promptu erit iudicium ferre: cum enim intellectus ipse se certa ratione moueat, & rationem quæ mouet intelligat, procliue fuerit, rectane sit, an praua censere. At si appetitu, non peræque facile est: sed ad recti iudicij tribunal euocandalis est.

In qua non leue est contra appetitum præiudicium, si primus ortus magno cum impetu cœperit, grauiusque redditur, si ad ea quæ sensui, opinioni, rebus inanis, cognationi, commodis & honori blandiuntur impulerit; præcipue que si etiam visua, immoderatòque impetu, non patiatur intellectum sedatè, & suo tempore, nihil præfestinando, de modo & susceptione rei de liberare. Cum enim hominis proprium sit ratione & iudicio cuncta moderari, quotiescumque illis non mouetur, restat vt vel à Deo moueatur, qui non nisi ad sancta & diuina mouere solet, certè ad vana vel praua numquam; vel à dæmone, vel à natura, vel à sensu & cupiditate: quorum quodlibet sumseris, non nisi malum esse potest, saltemque non bona erit origo, atque vt minimùm erit corrigenda. Si enim aliquid non malum, & tempore non suo appetitus obiecisset, intentione meliore corrigi, & in aliud opportunum tempus reici possit: quod tamen rarò admodum, neque nisi omnibus probè exploratis agendum est; quia omnis appetitui obsequendi consuetudo periculosa valdè est, modum nescit, imperare affectat, & vbi regnare cœperit, tyrannidem exercet, perque fas & nefas sibi in omnibus obtemperari cogit, ipsam etiam dominam rationem cæco famulatu addicit. quapropter rigidissimè semper compescendus est, in eamque veniendum est assuetudinem, vt eorum ad quæ appetitus allexerit, nihil admittamus, nisi si quando apertissima ratio ei suffragata fuerit. Tunc verò, vt olim legimus Lacedæmonios, consilium vtile ab improbo viro profectum, auctore meliore proponi voluisse, ne qua improbitati accessisse videretur auctoritas: ita quoque eius quod ab appetitu profectum fuerit voluntas deponatur, & ad rationem referendo, consilium inearur, satius sit an non desideria sopita suscitare?

Alte-

Alterum est, vt quotiescumq; de intencionis rectitudine, vel de fine quo impellimur, dubitatio incessit, id omne à cogitatione remoueamus quod controuersum est, & ad ea quæ certa sunt & indubitata conuertamur, indeq; paulatim ad controuersa redeamus. Affectus enim mirè fallax & sophisticus est, caliginemq; intellectui offundens, ficta pro veris, adumbrata pro solidis obijcit, tantumque insinuatione blanda pollet, vt quam in partem vehementior incubuerit, eò secum cetera rapiat. Directò ire contrà, arduum est, obliquare, & ad alia prudenti simulatione conuerti, facilius & tutius. Exemplo declaremus.

Est qui naturæ, vel etiam suorum incitatu, quodpiam in Republica munus exambit, putatq; se vel boni publici, vel honoris diuini propagandi gratia per-moueri. Vt exploret an ita sit, non est id munus cogitatione complectendum, quamque per illud multa queant in gloriam Dei perfici; quippe illicò vt muneris adamati recordatione tangetur, nihil in eo nisi maximè adamandū eligendumq; sese offeret. Sed erit Primò mens incitanda ad æternitatis, & salutis, gloriæq; diuinæ ardentissima desideria, eorum autē quæ inde abducunt, quæcumq; illa, & quantumcumque expetita fuerint, odium & execrationem. Deinde agnoscendum multos fuisse, qui à virtutis & salutis via aberrarunt, qui verbo eam querere se dicerēt, at re ipsa prauo quopiam amore sibi paterētur imponi. Tertio, quæ istius non deprehensi erroris causa fuit? nempe harum altera vel vtraque, quòd aliquid adamarint, cum amor ille ab amore veri finis non profuxisset aut (quæ altera est) quòd aliquid adamarint quod fini obliquè adnecterēt, dum salutem in deliciis, in diuitiis, in honoribus amant, & nō salutem solā, inde namque sensim fit, vt appetitu maiores impetus nanciscēte, & rationis oculos per salutis adiunctæ obtentū obuelante, salutis euanescat cura, & deliciis, diuitiis, honori soli seruiatur. Quòd quàm infelix perniciosumq; sit verissimè iudicabo, simulq; quia homo sum, humani à me nihil alienum putabo, sed statū à ita sincerè in meas voluntates omnes inquirere, vt illas penitus respuam, quarum originem aliunde quàm à salutis meæ, Deiq; mei desiderio manasse deprehendam.

His benè firmatis, Quartò denique inquiram, vnde me istæ honoris cupido incesserit: si comperero naturæ propensione, alienæ laudis æmulatione, amicorum, aliorumve vanitatis amantium snasione ortum duxisse; minimè fuerit dubium, quin aliunde id quàm à desiderio meæ salutis oriatur, ideoque istius voluntatis vel obliqua, vel prauis admixta erit intentio. Verùm facilè accidet, vt ipse sibi animus mentiatur, nec ea occasione, vel ratione id se velle dicat, quare vt certius exploretur, addendum erit.

Quintò, si non satis apertè constat, an appetitu, an ratione moueamur? facit vel ipsa dubitatio, vt in appetitum reici, & improbari potius debeat: si enim ratione moueremur, cum ratio sit lumen, seque atque suas actiones dilucidè perspiciat, statim ipsa se proderet, suosque impulsus intimæ lucis radiis manifestos expanderet: quod autem vel tenebricosum est, vel tenebras patit

merito suspectum, & in respuendis habetur; quippe malum omne lucifugū est. Sed quid si necdum satis constet, quæ nos intentio permoueat, & de ipsius rectitudine dubitetur? Duo supersunt, quæ plurimum lucis conferent, nempe actionis contrariæ, vel omissionis accurata disquisitio. etenim facile contingeret, vt quam rem, affectu præpediente, minus dignoscere poteram, eandem clarius ex opposito vel ex omissione cognoscam.

Vt in eo quod allatum fuerat desiderio honorum: contrarium erit humilitas, cuius bona, perfectionem, Dei similitudinem, securitatem, ingentesque prerogatiuas cum spectauero, inde facile fuerit in honorem contraria omnia deriuare, aperteque deprehendere, quòd si sectanda sit humilitas, erit honorum fuga quærenda, nisi adeò sponte nascantur, & inuitis minimeque cogitantibus accedant, vt euitari nequeant, & à Deo esse constet. Atque hinc ad honores ipsosmet me conuertendo,

Similiter interrogabo; Quid si honores & munia publica nõ ambiuero? quid inde ad aternæ salutis consecutionem detrimenti? id si verè perspexero, comperiam omni honorum ambitu, muniõrumque publicorum perfuntione, multipliciter animum distrahi, ad aterna contentionem remitti, progressionem retardari, peruentionem longè impeditiorem reddi. Itaque vbi appetitoribus argumentis, Dei que voluntate testatissima aliud non constabit, fieri non poterit, quin mihi potius fugiendos, quàm persequendos honores putem; & iudicem, affectu quoquam boni speciem præferente & fallente, me primò in fraudem fuisse propemodum inductum.

Denique, si eos honores obire neglexero, quid mali consequetur, cuius neglectæ legis, virtutis prætermisæ reus ero? si quid occurrit, videbo quàm verè & quanti momenti sit illud, & vbinam incommoda plura, pericula maiora subeunda?

Itaque (vt ad vsum expeditius sit) erit denique Sextò inquirendum, cuiusmodi sit, id quod nostra voluntati, seu rei quam volumus contrariam est? quæ eius commoda, quæ incommoda, quæ laus, quæ ad vltimum nostrum finem opportunitas? & id genus alia. Septimò, quid si desiderium mutem? ideone à consequenda salute retardabimur? quibus commodis, cuius virtutis exercitatione, quorum vitiorum illecebris, qua peccandi facultate carebimus? & plura eiusmodi. Fieri enim non potest, quin id malè appetatur, cuius contrarium, vel ommissio expetenda est: pariterque clarius patebit, esse id expetendum, cuius contrarium, vel ommissio fugienda est. Ac vt plurimum longè maior lux rebus accedit, cum etiam ad contrariõrum & omittendorum comparationem euocantur: vix enim fiet vnquam, quin diligenter institutâ rerum inter se contentione, clarior lux veritatis erumpat.

Latissimè per omnes humanæ vitæ partes, huiusce prudentissimæ circumspectionis peruagatur utilitas: in eis autem quæ maioris momenti sunt, vt in vitæ

D d d

qua;

quapiam formula deligenda, in muniõrum, officiorum, grauiorumque negotiorum susceptione potissimè adhibenda est: in aliis quoque omnibus, quauis tanti momenti sunt; sed expeditius & longè minùs operosè.

Vt, si quopiam proficisci, studere, scribere, loqui, cõcionari, docere, animam remittere, & aliorum quiduis voluero: in promptu habeam oportet finè ad quem sum procreatus, qui Deus est, ad quem non aliter, quàm ex instituti mei rationibus, & sine cõstituto mihi tendendum est. Itaque celerrima mentis acie prospiciam, quàm sit istud mihi, rationibusque instituti mei consentiens, & vitis illis, qui in eo ceteris præluxere, conformè: retardetne, an ad celsiora promoveatur sit, nec ne quidpiam, cui ratio melior aduerferet? Quæ pauca si veraciter, si firmiter frequententur, mirè valebunt vt intentionis rectitudo ad purum excoquatur. Sed iam quotuplex sit dicamus.

C A P V T VII.

Quotuplex sit recta intentio.

HAnc mihi veniã, vel breuitatis, vel perspicuitatis gratia hoc loco dari poterit, vt verbis vtiliceat, nouis quidè, at minimè à cõmuni vsu remotis, sed quæ maximè familiaribus, & ad rerum naturam magis accedentibus. Atque ita,

Ex antè dictis hîc est repetendum, omnem eam intentionem, generatim loquendo, rectam esse, quæ rationi rectæ conformis est: tunc autem conformis est, quando id vult, quod conuenienter ad finem sitæ naturæ propositum, velle potest. Si verò quæsieris, quid sit recta ratio? equidem iudicium est non de prauitè, diuinæ voluntati se conformans, à natura nobis inditum, adeoque à bonis praua secernens, vt quamuis non nemo affectus prauitate ad deteriora rapiatur, nihilominùs quid melius foret agnoscat, & in alijs laudet, suamque petora sestantis vicem doleat. Denique hæc est quæ conscientiam vellat & tranquillat, faciliusque ab vnoquoque sentitur, quàm quid sit exponitur.

Iam verò perpèdendo quid intentio recta spectet, quodue moueatur, quadifariam eã diuido. Primam, voco rectam necessariã, hoc est, id spectantè, quod necessariò spectandũ esse, recta ratio docet: id què; locum habet, quotiescumque vel præceptis obedire, vel prohibita vitare statuimus. Quod ipsum quoniã duplex est, poteris, si adlubescit, necessariã istam, iterum bifariam diuidere, nempe in eam quæ mandata perficit, & eam quæ vitandis prohibitis inuigilat: quibus nomen philosophicum si cupis inditum, positiuam illam, negatiuam hanc, appelles licet: at sine his commodè potest intelligi. Interim huius distinctionis etiam erit utilitas, vt perspicaciùs, partiatim intuendo, iudicemus an rectitudinis intentionis quippiam desit, deesset autem, si in harum partium altera quidquam deforet; hoc est, si vel agenda perficere, vel cauenda vitare nolle mus.

Altera

Altera intentio recta, est intentio virtutis, quam intelligo cum spectata quadam certæ & specialis virtutis exercitatione, vel affectuone aliquid agimus. Vt si, quia officij nostri ratio hoc exigit, quia fidelitas, liberalitas, fortitudo, castitas, misericordia, caritas, corporis ad animum subiectio, paupertas, obedientia, vel virtus alia diligitur, & ex eius dilectione, vel ipsamet, vel aliquid ad eam conducens exercetur. Curandumque nobis est, vt non tantillo isto cõtenti simus, si mali nihil agimus, & quomodo cumq; recte egerimus. Quãtis enim nihil nimirum contendendũ sit, non est nisi solutissimæ remissionis animi, id solũ velle ne quid mali fiat, vel vt boni quidpiam fiat, sed in partẽ certam, certamq; virtutem destinãdus est conatus, fietq; longè fructuosior: cum enim actionũ frequentatione, reddamur magis habiles & prompti, ad eadẽ eodem iterum modo producẽdas; si nostras actiones ita facere consuefcimus, vt solam intentionem rectã generatim spectemus, fiet vt ad intentionis rectæ obseruationem reddamur promptiores & firmiores: at quamdiu hinc restiterimus, neque singularem virtutem aliquam spectauerimus, nullam virtutem, sed tantummodo vniuersam quamdam ad bona seruanda, mala vitanda cautionem firmabimus. Cũ autem in possessione plurimarum virtutum, sint huius vitæ vera diuitiæ & vera perfectio, multas verò comparare non possis, nisi singulas compares; enitendum nobis est, vt quantum dabitur, quantum vires & opportunitas ferent, ad alicuius virtutis peculiaris adeptiõnem quasi scopum collimemus.

Sed hoc ipsum duobus modis contingit, nempe animi solo voto, & rei cuiuspiã propria & naturali vi. Solo animi voto, quiduis ad cuiusvis virtutis adeptiõnem referimus, quoties bonum aliquod Deo offerimus vt eam consequamur, vt si eleemosynam, vel orationem, vel ieiunium, ad fortitudinem, zelum, perseverantiam à Deo impetrandam obtulero: & quidem vt omnia nobis diuinitus expectanda sunt, ita plurimum valet hæc ratio. Nec tamen satis est, nostros etiam conatus exigente Deo, vnde adiungendus quoque alter est modus, quando cognatas virtuti actiones, easque quæ illius progignendæ vim habent idèd vsurpamus, vt eiusmodi virtutem consequamur: itaque vt fortitudinem acquiramus, & dura patimur, & non temerariè pericula subimus, vt liberalitatẽ, damus; vt deuotionem, oramus; vt animi æquitatem, affectus premimus: vbi, quo similiores virtuti, & magis arduæ actiones sensuique ac deprauato sui amori aduersæ fuerint, tanto virtutibus progignendis accommodatiores erunt, ideoq; in hoc Religiosorum proborum vigilare oporteret industriam, vt eiusmodi actionum copiam comminisci, earumque exercendarum occasionem nancisci possint.

Tertium rectæ intentionis genus, intentionem perfectionis nuncupare, distinctionis gratia possumus, etsi hoc nomen vt varium est & latè spectat possit plura complecti. Illam verò perfectam intentionem intelligam, quæ non vnam virtutem, sed multas, easque, quàm commodè poterit plurimas, ex destinato petet, ardenti desiderio flagrans, vt quidquid agit, ex omni parte absolutis-

simum sit. Quare si quæpiam, dura patiendi occasio datur, & perfectam intentionem adiungis, non tantum inde patientiam exercere voles, sed caritatem, sed humilitatem, sed iustitiam luendis pro peccato pœnis, sed spem & in Deum fiducia, sed magnanimitatem, sed clementiam, aliaque virtutes quas retum ipsarum natura & modus promptius obijcient.

Cum enim omnes inter se virtutes, quadam cognatione copulatae, earumque nonnullae quasi propinquiori iure sibi sint affines; ferè accidit, ut quoties aliquam ad te propius aduocaueris, altera quoque, pro familiaritate sororia, comes accedat, moxque plures aliae, ad primam inuitantis vocem, faciles irruant. Quod utinam tam diligenter frequentaretur ab omnibus, quam est omnibus utile! imò verò (si quartam quâ mox addo exceperis) nihil esse potest, vel ad perfectionem compendiosius, vel ad aeternitatem fructuosius.

Quippe hominum actiones, probitatis & improbitatis suae modum ex intentionis modo sumunt, itaque ambulatio, quae est natura sua indifferens, si ex libidine, odio, vindicta cupiditate, aliisque prauis desiderijs fiat, non tantum tot istis peccatorum probris inficitur, sed eo vituperabilior redditur, quo ardentior ad flagitium est voluntatis intentio. At si ambulare statuis, ex caritate in proximum, ex obedientia in Superiores, ex desiderio vitia & errores profligandi, ex auiditate martyrij, resque duras pro Christo perferendi, ex vera denique in Deum certitate; en ambulationem, quae cum vna sit, tot istis virtutibus insignitur, tot sibi aeterna praemia meretur, & quidem tanto celsiora, tantaque aestimationis futura, quanta voluntatis fuerit ad sanctè concupita contentio.

Sed ex hac vna, & quidem indifferente actione, animaduerte, carissime frater, quanta sit humanarum actionum si volumus dignitas, quanta damna nolumus. Non equidem ardua, periculorumque & laborum plena, sed in ijs ipsis quibus assueuisti, voluntatem solam, solam animaduersionem flagito: hanc si dederis, ea continuo, virorum sanctitate illustriam te numero inscribo. Orem magnam, & perfacilem paratu! Comedis, bibis, loqueris, taces, legis, oras, Deo sacrificas; hoc ipsum quod agis, hac perfecta intentione age: quam sunt ad manum paupertas, castitas, obedientia, humilitas, caritas, quae, praeter ceteras, propè in singulis exerceri admodum propriè possint? Exempla modumque proferrem, nisi & admodum essent familiaria, & vnum id esset, quod primo in tuo animo studiosius docetur.

Quartum & perfectissimum intentionis genus est, conformationis ad Deum; hoc vnum & solum summè quærendo, ut Deo placeas, & ad eius voluntatē te conformes; ita ut nec tua, nec aliena vlla compedia, nec aeternitatis dāna nec lucra, nec virtutē vitiumque, nec euētus vllōs admodum magni facias, in vna Dei voluntate quærenda habites, hanc non praeponas tantum, sed in ceteris vnam diligas, vnam inquiras, vnam se quaris; haec enim est omnium expetendorum atque fugiendorum norma certissima, virtutū fons, conciliatrix beatitudinis, rerū omnium

optima

optima gubernatrix, cui qui adheret, erroris sit expertus, & summo bono, omniq; perfectionis fonte perfruitur, celsiorq; terris & celis ingenitam mutabilitatem quadantenus exiit, & in diuinum traductus affectum non iam humana sapit, non tangitur vlla forte variata, non si fractus dissiliat orbis, si sus deq; res & iura misceantur, pestilentia, bella, clades ingruant, regna & imperia vellentur, dirissima quæque irruant; vna se diuina voluntate solatur, diuina iudicia suspicit, miratur, amplectitur; hinc tranquillitatem summam, hinc æternitatis immota quamdam in se, quatenus homini fas est, traducit imaginem.

Quem in sensum optimè D. Bern. inquit, Quoniã Scriptura loquitur, Deum omnia fecisse propter semetipsum, erit profectò vt factura sese quandoq; conformet & concordet auctori. Oportet proinde in eundem nos affectum quandocumque transire, vt quomodo Deus omnia voluit propter semetipsum, sic nos quoque nec nos ipsos, nec aliud aliquid, fuisse, vel esse velimus, nisi aequè propter ipsum; ob solam videlicet ipsius voluntatem, non nostrã voluptatẽ. Delectabit sanè, non tam nostra vel sopita necessitas, vel sortita felicitas, quàm quãdã eius in nobis & de nobis volutã adimpleta videbitur, quod & quotidie postulamus in oratione cum dicimus: Fiat voluntas tua, sicut in celo & in terra. O amor sanctus, & castus! ô dulcis & suavis affectio! ô pura & defacata intentio voluntatis, eo certò defacatior & purior, quo in ea de proprio nihil iam admixtum relinquitur, eo suauior & dulcior, quo totum diuinũ est quod sentitur. Sic affici, deificari est. Quomodo stilla aque modica multo infusa vino, tota à se deficere videtur, dum & saporem vini induit & colorem; & quomodo ferrum ignitum & candens, igni simillimum fit, pristina propriãq; forma exutum; & quomodo solus luce perfusus aër, in eandem transformatur luminis claritatem, aded vt non tã illuminatus quàm ipsum lumen esse videatur: sic omnem tũc in Sanctis humanam affectionem quodam ineffabili modo necesse erit à semetipsa liquecere, atque in Dei penitus transfundi voluntatem. Quando hoc erit? quis hoc videbit? quis possidebit? quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Domine Deus meus, tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam Domine requiram. Putas, videbo templum sanctum tuum? Ego puto, non antè sanè perfecte impletum iri; Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua. Ita vir sanctus; tuum vides, ex huius ad Deum conformationis præstantia, continuò ad æternã gloriã & felicitatis mentionem abripi, in qua demũ perfectã absolutamq; huius intentionis exercitationem fore pronũciat. Quod profectò vt verissimum est, ita non retardari, sed vel maximè hinc incitari ad eius desideriam & exercitium oportet: haud secus quàm ad Dei amorẽ, qui in altera solummodo vita perfectus erit, etiã in hac quantum licet ex ardescere solemus.

Igitur consultissimum est, & ab omni peccandi periculo remotissimum, diuinam voluntatem in rebus omnibus amare, in euentibus amplecti, in faciendis quærere, in futuris optare. Et quamuis aut dura, aut nostris de siderijs aduersa contingant, cum tamen nihil nisi diuina voluntate fiat, semperq; omnia iustè & sanctè faciat, id quidquid est velut à iustissimo Domino, & clementissimo patre ratione summa profectum, magna animi æquitate iudicijq; subiugatione laudemus:

mus: dicamus, & sentiamus, Iustus es Domine, & iusta iudicia tua: omnia quæ voluisti fecisti, in cælo, in terra, & in omnibus abyssis, nec est qui tuæ resistere possit voluntati. Egone, vermiculus, ut obsistam? quid melius & securius mihi, quàm tibi obsequi, quàm sapientissimæ & occultissimæ tuæ providentiæ semper adhærescere: Da mihi Domine gratiam, ut illam semper tota alacritate complectar, summo gaudio excipiam, solerti diligentia exquiram: nihil ab illa durū, nihil mihi proueniet ingratum: dixisti enim, & falsum esse nequit, te diligentibus, omnia cooperari in bonum. Diligam te, voluntatem tuam Domine requiram, nec timebo mala quamdiu tecum eris, eris autem, & in voluntate tua decori meo virtutem dabis, qui te quærentes minimè deseris.

Non est quidem locus differendi, de iis quæ multa quæri possent, latius dicam ubi de diuina providentia scripsero: hæc autem id satis sit, absque diuina voluntate, nihil omnino contingere, nihil esse: Deum autem nihil velle, nihil permittere, quod non iustissimis sanctissimisque de causis, licet nobis ignotis, velit: quapropter nihil esse, cui non possim (saltem postquam euenerit) ex eiusdem rationibus acquiescere, quibus id permiserit Deus, conuersusque Deum versus mentis oculis, serenitate innubila perfrui. Ecquis enim fando dicere audeat, non dico malum esse, sed non esse laudatissimum, idem in omnibus, eodem modo, eademque ratione velle quæ Deus? estne maior, certior, & ad deriuationem in ceteros aptior bonitas? & cuiusnam potius, quàm Dei erimus imitatione boni, conformatione perfecti?

At nonnumquam eiusmodi esse hæc fateor, ut absurdi non nihil, vel ab humanitate alieni inuoluere, vel præter modum ardua videantur: ut cum agitur de calamitatibus publicis, insultationibus improborum, de amicorum, fratrum, parentum morte, damnationeque æterna, & aliis id genus plurimis. Sed in his omnibus indubium est, posse mentem diuinis acquiescere iudicijs, tranquillari, idemque velle quod denique voluit Deus, eadem ratione, eadem qua ipse moderatione seruata. Quid enim? annon optimè, iustissimè, dicam & clementissimè in istis iudicauit? melius si non possum; quid velle melius possum, quàm quo fieri melius non potest? finge, si lubet, gerere me vicem Dei, vel, tantillo momento, esse Deum, aliud nollem, aliud non agerem: quidni ergo nunc idem velim, idemque actum comprobem?

Sed sunt, ut dixi, molestiora hæc & ratiore, & in quæ minùs necesse est incipientium oculos defigi, si tamen subinde conuertuntur, & tenebris offunduntur, paratum tutumque sit eis ad peitioem aliquem asylum, qui & caliginem leniter detergat, & ad faciliore, passim obuia conuertat.

Doceat hinc maximè parabiles erui spiritus diuitias, easque longè pretiosissimas; dum tamen qua methodo decet vrantur, ut quàm nox dicam.

CAPVT VIII.

Vt recta intentio expeditè frequentetur.

Quæ in rebus ceteris omnibus valet plurimum, hæc etiam & primò cõferenda est, sollicitudo & cura; quæ ipsa tum demum & innascetur, & augetur, cum sedulo vereq; perpendimus, quanta sit intentionis rectæ ad vitia euellenda, virtutes inserendas, perfectionem comparandam, æterna præmia cõsequenda, Deumq; completendum vis & efficacia: quàm denique absque illa nihil bonũ, nihil rectum; per illam & bonitatis & sanctitatis mensura statuatur. Indicasse sit satis, ne, quàm statui, longiùs abducatur. Sollicitum autem, rectæque intentionis exercendæ auidum, vt crebrò, vt expeditè id possit, instruamus.

Scribere aggredientem, rei amplitudo deterret, omittam longè plura quàm dicam: nec enim huc vsque progressò silere integrum est. Sed hoc sit primum, vt postquam rectæ intentionis curam menti commendauerimus, quoddam etiam statum tempus decernamus, quod illi excitandæ renouandæque tribuatur: deinde aliud aliquod, quo quid gestum omissumue sit inquiramus.

Primum id tempus, vespertinum sit, quando corpore iam in somnum fatiscente, postremum illud fidei memoriæ depositum commendabis, vt manè primo meminerit voluntatis aurem vellicare, quo confestim & ardentem, seque omnemque totius diei operum decursum Deo consecret, serioque statuat omnem eam vitæ partem, & id omne sibi periisse momentum, quo non aliquid recta intentione perfecit. Et verò hoc ipsum, prolixius & ardentius illico vt euigilaueris, exercere conaberis, cauebisque ne vllum vmquam tantum esse negotium putes, quod huic præuerti sine piaculo possit. Breuius id primò atque generatim, mox verò pensiculiùs, ac etiam singula, quantum præfagite dabitur, Deo offerenda, imò etiam ad rite peragenda, & quomodo sint peragenda, diuinus fauor implorandus est.

His cogitationum actionumque primitijs ita consecratis, plana sunt cetera, dummodo huic tam felici inchoationi, quasi cõsummationi, nõ indormias: iam enim pronior mens est, vt ad actionũ singularum primordia (quod vt dicimus necessarium est) totæ illæ Deo sincerius offerantur, quam in curam debes incumbere. Præterea designata sint interualla, quibus ad se reuocatus animus, innotandæ, siue, ne diffluat, repetendæ rectæ intentioni incumbat, quale esset horæ vnus, vel etiam breuius, prout rebus & personis conuenit, quod neque crebris, neque longius sit, quàm vt facile constanterque retineri queat.

Maiore verò diei parte decursa, meridies non præteruolet, quin dedita opera, & præfinito spatio, in cogitationum actionumque tuarum intentionem inquiras, quàm bellè, quàm feruidè, quàm frequenter & purè singulas in Dei gloriam
retu-

retuleris; si remissior & solutior fueris, ex animo doleas; si propositum animi, egregia contentione firmaveris, diuinæ clementiæ, quæ ruentem sustinuit, laplantem erexit, ex animo gratias agas, laudem omnem reponas, præsentemque eius opem in reliquum diem efflagites; quas fretus, id diei quod superest, actiones occasionesque secuturas mente percurre, & sanctæ intentionis ardore redintegrato, statue, quam ratione meliore, in honorem & gloriam Dei perfici possint. Tum verò, in negotiis ipsis, fac propositi huiusce rei memineris, id exerceas & augeas, parique qua de matutino tempore dictum est, diligentia, in pomeridianum istud sub noctem inquires, tuamque, si deprehensa fuerit, negligentiam nequaquam inultam abire patieris.

Hæc pauca si diligenter constanterque seruentur, sensim ad maiora promovebunt, & in mirabiles omni hæc opinione maiores auctus proficient. Quam in rem non parum contulerit, si assueueris numquam in res aggrediendas impetu ferri, sed primo in actionis ingressu sistere, quid & qua intentione sis acturus expendere: deinceps autem vigilem continere mentem, ne rebus præsentibus nimium immergatur, sui que, Dei que, minus sit memor, sed adeò rebus & eventis exstet, ut se nusquam à recto & semel proposito sine auelli sinat.

Cuius rei perficiendæ, præterdò erit copia quam maxima, si ad quatuor illa quæ dixi, intentionis rectæ genera cogitationem conuerteris, sedulaque meditatione atque exercitatione, quid ex illis confici possit excusseris.

Et quidem generatim, cum recta intentio à recta ratione dicatur & oriatur, tanta erit rectæ intentionis, quanta rationum cur aliquid rectè suscipi possit, facilitas & vbertas. Quare si quid egeris quod à ratione non sit alienum, si ambulaueris, ederis, tacueris, locutus fueris, legeris, scripseris, elemosynam dederis, obediueris, Deum oraueris, aliudue quodcumque præstiteris, tua te ratio, & inditum à natura ingenij lumen docebit, quam variè ob iustissimas rectissimasque rationes id fieri potuerit, quarum vi si permotus fueris, tot intentiones rectas, quot illæ fuerint, operi efficiendo adhibueris.

A te ipso igitur sciscitare, quibusnam de causis ambulare, edere vel ceterorum quidpiam aggredi possis, & quomodo ad æternum, Deoque gratum finem eas dirigere? & te ipsum consuesfacias, plures illas, rectas, Deoque gratas rationes pariter amplecti, ac si singulis moueris: etenim nihil vetat, estque acrioris ingenij vitis per familiare, ut rem eandem multiplices ob causas velint. Est autem hæc à se ipso sciscitatio, & diligentior indagatio adhibenda. Primò, ad singulorum operum initium, ut recta intentione nascantur: secundò, ad finem, ut an benè constanterque perrexerimus iudicetur: tertio, etiam subinde, opportunè, & pro singulorum captu, in ipsa rerum decursione repetenda est.

Ut ceteritas, ut copia, ut dignitas maior occurrat, percurrenda sunt intentionis rectæ genera singula, scrutandumque quid in singulis lateat, multa que deprehendes actiones, quas generum illorum vnoquoque decorare possis.

Inten-

Intentio quippe recta necessaria (quæ primum genus est) omnibus actionibus adiungi potest, saltem ex ea parte qua peccatum cauet: nulla enim res est in qua nobis videndum non sit, vt ne peccemus; ambulatione, neque loco, neque tempore, neque diuturnitate, neque aliunde illicitam esse oportet: victum quoque, & potum, tempore, mensura, modo, aliisque circumstantiis vitio carere necessarium est; idemque, si per omnia percurreris, vbi que asserendum est. Velle autem à peccato abstinere, est errorem omnem, qui nos à fine ultimo abduceret, ideoque rationi rectæ repugnet, cauere velle; est id nolle, quod æterna Dei lege vetitum est, quod nolle non possumus, nisi quoniam volumus æternæ sanctissimæque Dei legi obtemperare; hæc autem voluntas cum sancta sit, summeque laudabilis, omnem eam quæ hinc oritur peccati fugam, sanctam atque laudabilem reddit.

Alterà verò primi generis pars, quæ est vt præceptis obediamus, latius patet quam prima fronte videatur: cum enim istæ omnia voluntatis ministerio, hant, nostrum est, quam altè voluerimus, & vnde voluerimus, actionum nostrarum primordia repetere. Itaque licet ambulatio, nequaquam præcepta, sed maximè sit indifferens, quid vetat, quin eam quoque in aliquam rerum præceptorum classem referre possimus? etenim muneris mei ritè perfungendi, sanitatis, & vitæ tuendæ, necessariò mihi cura incumbit: cui cum suffragari ambulationem videam, possum eam vt ad res mihi præceptas perutilem vsurpare; quare orietur ex desiderio obtemperandi rationi, muneri, & ad extremum Deo, atque ita fiet ex voluntate omne id obseruandi quod iure & ratione præceptum est. Idem in esu, potu, oblectatione licita, & studiis; aliis obseruare facile fuerit. Diutius hærerè non valeo: frequenti & serua meditatione, hæc tibi reddantur expedita.

Secundum verò intentionis rectæ genus, quod virtutis nuncupari, tanto se facilius offeret, quo fuerit actio quæpiam ad virtutis consecutionem accommodatior. Cum autem nulla sit actio (quæ modò natura sua non fuerit mala) quæ recta ratione fieri non possit, nihil autem recta ratione fiat, quod non ad aliquam virtutis formam spectet, profectò nihil est, vbi non etiam, si rectè sit, peculiari virtutis intentione moueri possumus.

Imò verò, quoniam cognatæ sunt virtutes, & ad vnius vocem aliæ plures faciles consequuntur, nulla est actio, quæ non etiam ex tertio intentionis genere, quam perfectionis diximus, manare possit: sic enim quam antè recensuimus ambulationem exercere possumus, ad vitæ sanitatisque conseruationem, ad vires caritatis, religionis, obedientiæ operibus instaurandas, ad diuinæ laudis munera exequenda, Deumque ex intervallo purius diligendum.

Si hæres, & quò intentionem dirigas, agrè occurrit; suadeo vt Sanctorum, vt Angelorum, vt Beatissimæ Virginis, vt Christi Domini, vt denique ipsius

Eeee

Dei

Dei tibi in memoriam veniat, tum sanè ipsa etiam copia laborabis.

Sanctorum quidem; qui cum eandem aliquando, iisdem fluctibus agitari, secundis & aduersis probari, illa ipsa, quæ tu modò, mente voluisse potuerunt ambulare, dormire, comedere, & alia multa huius vitæ, vel indifferentis, seu mediæ, vel sanctæ & rectæ peregere, sed quibus animis? quàm diuina caritate incensis! quanta semper ad perfectionem, ad Deum contentione nitentibus! Tu eorum personam indue, animi sensum in te transfer, nec remissiore ardore tua Deo dedica, quàm sua olim obtulerunt.

Angelos verò, spiritus nobilissimos, ab omni materiæ contagione secretos, perfectaque iam beatitudine fruentes, vbi verè humiliterque contemplatus fueris, magna, & quantam assequi cogitatione non possumus, alacritate diuinis mandatis omnibus obsequi, omniaque hæc ad spectabilia, etiam infima, vilissima, inanima, infatigabili assiduitate curare, plurimumque his diuinis obsequiis letari ac gloriari: quid erit tandem, in quo non reperias, quæ diuinæ voluntati obtemperare, tuamque opellam consecrare possis?

At præ ceteris Beatissimam illam Virginem, sanctitatis omnis exemplar, intueri, & quæ dabitur imitari iuuabit. Nullum illi tempus otiosum effluebat, nulla erumpebat actio, quæ non multiplici virtute radiaret, quæ non ex incensissimo Dei amore oriretur, & ad plures, eosque sanctissimos fines referretur. Quàm sancti eius omnes gressus, aspectus, auditus, verba, esus, somnus, corporis motus & gestus, ac multò magis animi cogitatus! ô, si nunc in terris degeret, si tibi præsens adesset, & quæ acturus es, agenda susciperet, quantis actionem istam virtutibus insigniret! sententiam eius particulam deposce, & non inanis recedes.

Quidem de filio eius, Domino meo Iesu Christo dignum eloquari: totus nostri similis factus est, iisdem ad vitam alimentis egens, corporis doloribus & functionibus obnoxius, communem cum ceteris vitam, ideoque quibusuis casibus expositam degens: at quiuis eius motus, & actio, etiam quæ naturalis est nobis, in eius erat potestate, erat diuina, erat vndique omni virtutum perfectione delibuta, vna quælibet, vniuersum hominum genus feruare potens. Finge nunc, (nisi fortè decori ratio dissuadet) eam ipsam, quam mox peracturus es, actionem, à SS. Domino in terris viante peragenda, quibus animis, quàm multa, & quàm propemodum infinitam perfectionem spectantibus, ad eam se conferret? Ingrediarur Dominus in mentem tuam, eamque & omnem cogitationem tuam, non iam quasi tuam, sed quasi suam, quali omni iure sibi donatam Patri offerat, qua sanctitate, qua perfectione vult & pollet.

Sed & ipsa, omnibus emicans, omnia sustentans summa diuinitas, perfectilem & obuiam, diuinæ se voluntati addicendi, & ad eam conuertendi occasio.

caſionem ſuppeditat. Cùm enim omnibus intimus Deus, omnia foueat, complectatur, conſeruet, iſſque id omne quod ſunt, quod vigenr, quod boni & pulcri habent donet; cùm omnis rerum naturalium ordo & varietas, cœleſtiumque atque terreſtrium diſtributio, à diuina ſapientia fluxerit; cùm id omne quod ritè agitur, imò verò id omne quod quomodolibet eſt, non ſit niſi vel volente vel permittente Deo, nihil verò velit aut permittat, niſi ſumma ratione, eritne in vniuerſa rerum machina, quò oculos conuertere poſſimus, & non illicò diuinæ voluntati atque rationi, eſſe conſentiendum putemus? Sed hoc ipſum diſtinctiùs, noſtra percurrendo enucleemus.

C A P V T IX.

E rebus diuinis eadem intentio frequentatur.

QVÆ in homine ſunt, & ab homine ſunt, aut naturalia ſunt, aut voluntaria. Naturalia vel eiſmodi ſunt, vt in ea imperium liberum non ſit, qualis eſt palpitatio cordis, fibrarum ſubſultus, respiratio pulmonum, corporis deorſum caſuri grauitas: & in huius generis res, ſola nobis eſt optatio quædam, vel comprobatio relicta; optatio, qua deſideremus, vt id omne in diuinam gloriam cedat, cor & caro noſtra exultent in Deum viuum, ei-que noſtra vinant omnia & ſeruiant; comprobatio, qua naturæ ordinem, partiumque & rerum inter ſe aptam conuenientiam probemus, admiremur, indeque in Dei laudem erumpamus. Alia ſunt naturalia, quæ voluntati non omnino quidem ſubſunt, eorum tamen non eſt adedò neceſſarius & perpetuus vsus, poteſtque voluntatis, non quidem imperio ſolo, ſed imperio cui aliud aliquid ſuffragetur impediri; vt viſus, olfactus, auditus, non quidem ſola voluntate prohibente, à videndo, olfaciendo, audiendo arcebuntur, ſed arcebuntur, ſi alterius miniſterio occludantur palpebræ, nares & aures obturentur: ſin autem ad videndum, olfaciendum, audiendum, ardentiore quapiam cupiditate voluntas incendatur, ſentiendi vim diutiùs & ardentiùs eò conferet, & perfectiùs illa percipiet. Quo ſit vt quæ huius generis ſunt, humano arbitrio longè magis ſubſint, quàm quæ priùs recensui: ideoque in hæc, non tantùm quæ in aliis, optatio & comprobatio nobis eſt relicta, ſed & ſuſceptio, perduratio, ceſſatio, noſtri eſt arbitrij, atque adedò ad videndum audiendumve, admouere nos voluntate liberrima poſſumus, vrcumque vel iniuſta, vel iuſta, Deoque placente ratione collibitum fuerit. Quare vt benè & rectè ſiant, erit eadem quæ in proximè dicendis norma & methodus vtenda.

Eccc 2

Pra-

Præter hæc quæ naturalia dixi, sunt voluntaria, cuiusmodi sunt Primò quidem & maxime quæ sola voluntate peraguntur, vt amor, odium, affectusque voluntarij; sed præterea voluntarium dicimus id omne quod cum voluerimus facimus, aut omittimus, aut mutamus, vtramlibet partem liberè complectente voluntate; quo explicatu, tacere & loqui, moueri & quiescere, edere, bibere, ludere, orare, & humanæ omnes, quæ fieri omitti que possunt actiones, voluptatiæ dicuntur. Quas vt benè & ex Dei voluntate faciamus, querendum quàm variè nos eas velle velit Deus? Quis in eius infinitæ atque sanctissimæ mentis arcana penetrabit? Tentandum tamen quiddam est, non tam vt in eius adyta irumpamus, quàm vt in nostram vtilitatem aliquid inde deriuemus.

Quidquid probum, quidquid rationi rectæ consonum est, id vult, id probat Deus, & ipsi non mediocriter placet, siue ad naturam spectet, siue ad mores, siue ad æterna referatur: etenim naturæ gratiæque conditor Deus, in gratiam præponit ceteris, vt naturam nequaquam neglectui haberi velit, itaque consentaneè diuinæ voluntati, & quasi supremi domini, & optimi rerum conditoris decretis obsecundantes, possumus ea velle, quæ ad conseruationem naturæ, vitæ, virium, integritatis, pulchritudinis naturalis, aliorumque à Deo inditorum faciunt: ex eademque voluntate possumus ea non defugere, imò verò optare atque perquirere quæ eòdem conferunt, & cum præfè fuerint, iis vti modis, quos isti fini congruere natura docuerit: quare & delectationes, licet maior perfectio suadeat refecare, possumus tamen in eum finem, etiam cum laude admittere & quarere, & in auctorem Deum animo grato refundere. Quæ animaduersio, iis quidem potissimè qui ex instituto vitæ minùs perfecta profitentur, sed omnibus etiam vtilissima est: quotusquisque enim hominum reperietur, qui sensus suos ab omni semper voluptatis gustatione arceat? qui auditu symphonix, elegantium tabularum adspèctu, condimentorum varietate non tangatur, respuat, auerferat, abhorreat? eni igitur lapsanti naturæ fulcimentum ne ruat: sic enim si non perfectissimè, at non malè, imò benè, & cum virtute, cum gratiarum actione, cum diuina laude, quasi à Deo ad Dei gloriam, voluptate licita vitur.

Sed hîc cauendum Primò, ne nostra sibi mentiatur iniquitas, fingens id se in voluptate amare quod non amat, cum amet quod amare se negat: dicet non se delectationis, sed naturæ seruandæ causa edere, cum tamen re vera, vel plus, vel eo modo, tempore & affectu edat, vt id omne, non naturæ, sed delectationi seruire satis constet, qua tamen omnino carere, quàm vti moderatè longè facilius est, vt iam olim omnium ætatum iudicauerit sapientes. Secundò, ne blandiente hac opinione decepti, ad perfectiora, sensuumque reprimendam procaciam minùs sedulò assurgamus: nec enim hæc

nostra

nostræ mortali naturæ asseruandæ, sed ad immortalitatem traducendæ nati sumus, idque omne quod hîc nobis decesserit, si accessionem æternitati faciat, non in detrimenti, sed ingentis lucri loco reponendum est: & voluptatibus obfistere, dura sectari, corpus afflictere, non contra naturam, sed supra naturam pro natura, proque immortalitate est. Tertio, quædam sunt oblectationes propè semper licitæ, ut quæ ex canu & volatu auium, pulcritudine & symmetria rerum ducuntur: quædam quæ tantùm ad vnum aliquem finem, ut propagationem generis: quædam quæ vel illicitæ sunt, vel in deterius accipi solent. & hæc quidem omninò vitandæ, aliis prioribus moderatè, licitè, prudenter & ad finem ad quem institutæ sunt vtendum est, si vtendum: etsi enim interdum licitus, imò & necessarius sit earum voluptatum vsus, at vix vnquam fiet quin abstinentia perfectior sit atque laudatior.

Cùm autem seueriores in nos ipsos, in alios blandiores esse prudens doceat caritas: cùm ad alios deuinciendos & ad meliora traducendos plurimùm valeat beneuolentiæ declaratio: cùm leuationem egestatis, promramque ad opitulandum & benefaciendum ceteris alacritatem, toties in sacris Literis commendatam legamus; hinc facillè in ceteros hominum, sed & ipsas animantes beneficentia nostra se proderet, si ad imitationem munificentissimæ & amabilissimæ diuinitatis, non tantùm necessaria sed etiam iucunda prouidentis, & nobiscum porrigentis, assurgimus. Quid vetat, quin hoc pacto, cibum, potum, lectum, vestem, quietem, viresque reparandi opportunitatem, in agendo & loquendo leporem, varia sensuum, & animi oblectamenta suppeditare coner, delecterque cogitando; En qualia, quàm varia condidit optimus Deus, & ea vilissimis rebus impertit: non ut sint tantùm, sed ut illis etiam iucundè sit prouidet, & benè atque delectabiliter illis faciendo delectatur: icidem gaudebo, si beneficentiam tantam imitari, illis benefaciendo possim, nec tam quid faciam, quàm quid per me faciat, & quàm amicè illos oblectet Deus, intuebor. Cùmque bonitate atque beneficentia nihil sit melius, eam omnibus exhibebo, non hominibus tantùm, sed & rebus: omnes enim Dei sunt, ipseque dominatur in omnibus. quare quemadmodum domino & possessori, vel iniuria, vel commodum inferri putatur, quod ipsius rebus inferitur; ita in honorem Dei mei & bonitatis eius vsque quaque diffusæ, res omnes complectar, Dei que in illas liberalitatem, curam bonitatemque demirans, contemplantor quàm ad illas se demittat, quàm multa illis donet, quæramque numquid sit vbi rebus Deo caris ego quoque gratificari possim.

Vides, carissime frater, quàm latè hæc vna vagetur animaduersio, quàm sensim, & facillè, à rebus naturæ congenitis, & infimis, ad summum diuinitatis culmen adscendat. Certe à Deo omnia sunt, & in omnibus elucet, quo fit ut à requirentibus, vbi que reperiri queat. Contemplare, & plura comperies. Sed pergendum.

Nec est cur in huius rei erga te ipsum commendatione hæream; quis enim non videt, eadem & potiore ratione qua ceteris, etiam sibi posse bene fieri hoc vno demto, quod in suis, quam alienis oblectationibus, pronior est lapsus, & cautio maior adhibenda. Illius equidem mihi semper dictum placet, quæ ad cibum accessura, Dixisti Domine, inquit, Quod vni è minimis meis fecistis, mihi fecistis: vna sum è minimis tuis, quem mihi cibum tribuam, cibus tribuam, & vt spero, me nequaquam mercede fraudabis. Imitanda fiducia, pari paribus animis, pari puritate comitante nascatur.

Istam igitur, in rerum naturalium, virium & oblectationum conseruationem, intentionis rectitudinem conseruire possumus, quæ cum sanctissima Dei voluntate nitatur, ab eaque non recedat, erunt, quæ sequentur, faciliora, breuiusque, vt pote iam explicata, dicentur.

Et quidem, si rerum aliarum, tum inanimatarum, tum animatarum conseruationem & commoda curat Deus; multò certè magis tum singulorum hominum, quod iam diximus, tum verò societatis humanæ; quo fit vt id omne sanctissimè velle possimus, dummodo sic velimus, quia ita velle, ita ea conseruare gratum est Deo. Societas autem humana publicè priuatimque seruanda est. Ad priuatam spectant, quæ priuatis officiis continentur, fermeque cognationis, consanguinitatis, amicitia, vicinitatis, studiorum eorundem, conuictus, aut patriæ communionem coalescit: quarum rerum cum officia huiusmodi assidua, vixque dies abeat, quin his nominibus aliquid operæ à nobis exigatur, in rationem qua non inutiliter ad æternitatem effluent, si ea intentione fiunt, vt coalitam necessitudinem mutuis beneuolentiæ signis & officiis propterea firmet, quia non dissensionis, sed pacis & amicitia conciliator & fenerator est Deus, ideoque dictum legimus, Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabantur.

Sed multò maioris est momenti societatis humanæ publicè conseruanda cura: ad quam laborum pars maxima refertur: ideo magistratus, & omne satellitium, ideo classium, ordinum, muniorum multa varietas instrumentum, ideo tributa, vectigalia, stipendia constituta; ideo leges, statuta, consuetudines, rescripta principum, responsa sapientum, pacta, conuenta, contractuum descriptiones, rerum & bonorum diuisiones, actionum formula, iusti & æqui certa comprehensio, in malefactores & quietis publicæ perturbatores animaduersio, in priuatos ne suis rebus abutantur prouisio; multò tamen maior cura ne quid eorum desit quæ in commune conducunt, vnde est portuum, fluminum, portuum, ædificiorum, propugnaculorum, urbium, aliorumque plurimorum reparatio, annonæ procuratio, ditionum limites, iura regnorum, municipiorum priuilegia, & alia sexcenta quæ ad societatis humanæ commodum conferunt, passimque & sumtu, & permagno labore curantur. Iam, cum in eo plurimorum desudet industria, pronisque ad vitæ peritiam

commoda mentibus, vix nisi lucellum, nisi ambitiosum fumum spectent, quam lugendum tot sudores, tot industriorum hominum vigilias, tam angusto sine concludi? En quam facile, tam qui præsunt, quam qui suas variè operas conferunt, eam ad res agendas afferrent mentem, vt societatis publicæ conseruatori & amatori Deo placere, vnaque cum illo, etiam suum aliquid minimum, ei conseruandæ conferre possent. Quis viliorum operarum, quis mercatorum, literatorum, militum, Principum, & reipublicæ gubernacula moderantium, ita in rerum suarum, munerisque sui procuratione versatur, vt oculos ad cælestia & diuina illa conuertat? Verius quam oprandum esset, dilectus Deo discipulus dixit, *Omne quod est in mundo concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum & superbia vitæ: qua non est ex Patre, sed ex mundo est. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum.* audisne remedium morbo fieri? ne cupiditate vinearis, Dei voluntati obsecunda, obserua quod præcipitur, *Carnis curam ne feceris in desideriis, Post concupiscentias tuas non eas.*

1. Ioan. 2.

Rom. 13.
Eccl. 18.

Sed si quæ ad huius vitæ & societatis conseruationem faciunt, tantopere placent Deo, quanto illa magis quæ ad æternam gloriam vel necessaria esse vel conferre videbuntur? quare, horum singula ea intentione suscipiam, vt id faciam quod Deo meo probatur.

Ad æternitatem autem conferunt, Primò & maximè ea omnia sine quibus nemini ad æternam gloriam patet aditus: cuiusmodi est fides, spes, caritas in Deum, diuinorum humanorumque præceptorum obseruatio, instituti vitæ à me suscepti, munerisque impoliti sedula perfunctio, & quæcunque ad id conducunt & prudenter obeuntur. Plurima item alia, plus minusue, propius aut remotius, ad æternam gloriam, maiore vel minore bonitatis vigore referuntur. Non mediocriter, sed recta voluntate, eruditio & scientia, omnisque ad eruditionem susceptus labor valet. Plus tamen potest virtutum exercitatio, Sanctorum & Christi Domini imitatio, rerum duriorum, opprobriorum, iniuriarumque perpassio, deliciarum, honorum, omniumque periturosum serua contentio, rectissima, nihilque nisi ex Dei voluntate suscipiens intentio, caritas in omnes homines & quidquid ex ea caritate in actionem deriuari multipliciter potest, ad aliorum eruditionem, correctionem, exhortationem, moresque componendos, operaque & studium quod ad illa perficienda collocatur. Denique huc spectant quæcunque ad societatem in fide, sanctæque Ecclesiæ vel conseruationem vel propagationem non minus latè recenserentur & fieri possunt, quam quæ ad humanæ societatis conseruationem commentata esse, & exerceri diximus; est enim infinita quædam immensitas eorum quæ ad Ecclesiastica munia, dignitates, officia, instituta, iura, leges, pœnas, & præscripta, excogitantur, docentur, obseruantur. Quibus in rebus, aut quauis earum parte, qui aliquid opere confert, quomodo in vnâ diuinæ voluntatis concordiam conspirare possit, per se est obuium, & ex antè dictis peti potest.

Ad

Ad maiorem verò copiam memineris quemvis laborem, actionem, cogitationemve non malam, offerri Deo posse, vt eius ope, gratiaq; liberalitate, hanc illamve virtutē, tibi vel alteri impetres: Item vt alium quemvis qui ad eius gloriam faciat, opatum finem sortiatur, quod in plurima negotiorum & rerum varietate per frequenter vsurpare consultum est: Tertio, in gratiarum actionem ob beneficia quaedam, aut etiam plura celiū accepta: Quarto, in honorem Sanctorum, multoq; magis Dei: Quinto, in memoriam, honorem, & gratiarum actionem huius aut illius mysterij vitæ sanctissimæ Dei Genitricis, Dominiq; nostri Iesu Christi. Quæ cum sola hominis voluntate, forinsecus adplicentur, & facillè possunt, & quantovis numero eiusmodi plura reperiri.

Cuius rei copiosius & promptius faciendæ facultatem, crebra quadam exercitatione comparare oporteret. Primum quidem & maximum, sic re ipsa nos ad id præstandum vrgendo. Deinde, ne, cum ad res ipsas ventum fuerit, tarditate vel ignorantia præpediti hæreamus, in sermonem familiarem, communi consensu, & de industria inducenda sunt, quæ ad id conferunt amica colloquia vt si quæras, quàm variis modis per singulas diei actiones consuetas exerceat paupertatem, obedientiam, humilitatem, in proximos & in Deum caritatem, patientiam, aliaq; virtutes possis; non sic quidem, vt de his omnibus simul quæras, sed de vna tantum; atque hoc modo vnius virtutis vim in varias actiones dispersam cupis. Potes & aliter, Vna in actione, plures virtutes, pluresq; rectæ intentionis modos quærere; vt si quæras, Quàm multipliciter ex recta intentione literis vacare, vel aliud quidvis agere possis. Est autem hæc vtraque disquisitio mirè utilis: & quam si fortè, ob parium & idem sapientium inopiam, colloquiis non potes inferere, at potes ipse tibi obicere, seorsimq; committendo dispicere, quantopere tibi liceat omnia ad virtutem, ad perfectionem, ad sanctissimæ diuinæque voluntatis conformationem referre, ad eò vt tibi totum actionum nihil pereat, hominiq; iusto (sacris suffragantibus Literis) verè totus mundus diuitiarum sit. Hæc igitur meditare contentius, in his te exerce frequentius, neque credideris his neglectis, Christiani, nedum Religiosi hominis, officio ritè posse defungi.

C A P V T X.

Quanam è recta intentione ortum ducant.

Certum est actionum voluntariarum nullam esse, quæ non ex aliqua intentione proficiscatur: quidquid enim volens & sciens agit, homo, ex aliquis consequendi finis desiderio facit, aut certè in ipsomet sine amando atque perfruendo delectatur: cumq; in hac vita nullus huiusmodi finis habetur,

tur, imò verò tota ipsa sit ad alteram, vt sementis ad messem, omnia quæ aguntur, alterius vitæ causa sunt agenda, vel si propter aliquid præsens aguntur, cum id consecuti fuerimus, quia mancum est, & parum latiat, continuo ad alia quærenda conuertimur, quo fit vt actionum nostrarum propè nulla sit, quæ non ex intentione fiat, nisi si naturali impetu, & minime voluntariè fiat.

Quæ licet ita sint, at sæpè controuertitur, quid ex qua intentione ortum habeat, cuius rei non exiguum est momentum, vt quæ res explicatius dicatur, vulgatissima statuamus exempla; Manè decernit aliquis, cuncta se illius diei opera in honorem Dei, ex vna vel pluribus virtutibus obiturum, ac etiam singulatiim præcipua animo percurrit, deinceps verò vel rariùs vel nunquam eam voluntatem repetit, pluresque actiones suis temporibus aggreditur; Iunne ex matutina ista voluntate bonæ singulæ, an ex occasione indifferenti, quæ oblata fuerit, vt ex appetentia cibi, indifferentes habendæ? Iten quæ, quod multò diffunditur latius, est qui Religiois vitæ institutum (idemque de quouis vitæ genere dici queat) ex ardenti se & sua omnia Deo consecrandi cupiditate complexus est, eistne id omne quod in Religione perfecerit, Deo sacrum, quasi ex illo primo proposito, ex illa vitæ susceptione dimanans? Reperias qui sic sentiant, partimque D. Bonauenturæ (qui tamen planè contrà sentit, vt etiam videre est in perutli Ioannis Ciombecij de Studio perfectionis libro 2. n. 147.) ita inquam sentiunt nonnulli, partim sic intellecta auctoritate permoti, partim quod existimant, primo illo proposito vel susceptione vitæ, non minùs Deo opera secutura donari, quàm fructuum prouentus, etiam in plurimos annos datur, quoties alicui arbor tota donatur.

Benignissima, & cui vulgò faueatur, est ista sententia; in qua id periculi video, ne dum confidentiores, etiam socordiores animos reddat, spiritusque diuitias facillè parables persuadendo, languescente conatu perpetuè mancipet egestari. Est tamen quod verè, sed moderatè concedamus, magnoque solatio sit, quod mox videbimus.

Vt igitur dilucidius progrediamur à compertis; vniuersam rerum naturam contemplemur, perque singulas quæ aliquando cœpère, videamus quid sit cur alicuius exortum, huic potius causæ, quàm alteri, acceptum seramus? certè illi tribuitur, quæ vi sua illam produxit, vel illa adhibuit vnde produceretur; horum autem neutrum si adfuerit, nunquam id è tribuetur. Domus ardeat, quærat, Quæ est incendij causa, tanè physica est ignis, moralis autem, ac etiam alio significatu physica, Lucius qui ignem adplicuit. Arboris quæ causa? semen ex quo erupit, itemque fructus ille vnde semen; arbor altera vnde fructus & semen, & sic deinceps ad primam vsque arborem serie obseiuata. Vnde hic pul-
lus? ab isto ouo, ouum ab ista gallina, quæ ipsa ex quopiam ouo, & ita deinceps donec ad prima perueneris. At si obstiteris, contenderisque vel Titium, vel aliud semen, vel ouum aliud, incendio, arbori, pullo de disse ortu; in prom-

tu responsio est, id in hominis mentem ne quidem suspicione cadere posse, nisi illorum vi exorta ea esse docueris: quis ita desipit, ut igne Iaponio, incendia nostra dicat excitari? cur? nisi quia vis illius ad hæc nostra non protenditur? quis arborem, eius, cum qua nihil commune intercessit, arboris causam putet? at assimilis est, vicina, eodem loco, paulò post exorta. Probabilia ista sunt, fateor, & quæ ad inquirendum sollicitent, sed nisi, qua vi prioris, exorta posterior sit ostenderis, nihil efficies. Imò verò quo plura, siue natura, siue tempore diuersa interiecta fuerint, eo difficilius probatu fuerit, vnum ex aliis ortum: hanc arborem ab alia quæ mille annis præcessit propagatam fuisse, domum meam interfluente fluuio ab igne seiunctam, illo tamen ablutam. Quæ si persuadere volueris, probes necesse est, causarum illarum vim, quodam quasi vehiculo, & vel vnus perpetuatione rei, vel plurium ordinata vicariaque successione delatam, ad hunc vsque effectum pertigisse: vt si à prima illa arbore, aliam quandam tot steterit annis, tum ex hac iterum aliam, ex qua per eandem seriem ad hanc deuenias; si ignem illum cuniculis occultis, vel cuiuspiam delatu, sic domui meæ iniectum, vt ad illam vsque fluxisse constet. Sin autem istorum nihil asseri possit, sed tantum dicatur, Ibi fuit arbor, ibi fuit ignis, igitur hæc arbor, hoc incendium ex illis ortum est, eritne qui assensum id afferenti præbeat? nempe paradoxum est, vt aliquid ex altero ortum ducat, quod neque est, neque sui vim vllam reliquit, quæ ad eiusce rei productionem vsque perduret. Itaque si quæsiuero, An Titius qui nunc viuit, sit à Mario qui annos abhinc quingentos vixerat oriundus, gradatim erit sursum versus reuertendum; si autem comperero Titium Lucij filium, Lucium Caij, Caium Marci, Marcum Quinti, Quintum Seij qui ducentis præcessit annis, filium fuisse; quo verò patre & quibus maioribus sit ortus Seius inter cetera memoriâ ignorem, quis mihi hic hærenti, nec ad Mariam vsque progredi valenti fidem adhibeat, si Titium à Mario ortum ducere prætractè asseruero? scio familiarum, hereditatum, & à maioribus acceptatum opinionum, ad id probandum suas esse vires; at nunc iis sepositis de rei natura, ortusque conditione loquor, quæ id exigat, vt quid, à quo, quibus intermediis natum sit ostendatur: quod si non possumus, ingenuè nos id ignorare fateamur.

Iam igitur cum à me quæsiueris, vtrum à matutina illa intentione qua omnia eius diei cogitata, verba, opera, cibum, potum, ludum, studia, in Dei honorem facere decernebas, vtrum inquam, abs illa intentione sint orta, si maxime prauum nihil intercesserit: idem quod modò dixi à te observari postulo: nempe vt obserues, qua vi, & qua serie, matutina illa voluntas, ad hanc, de qua queritur, actionem vsque deuenit; cum enim ea imbecillitate sint homines, vt nihil sola voluntate extra voluntatem producere queant, non possunt abs illa sola, multo que minus abs illa quæ præcesserit voluntate actiones dici existere, nisi demonstretur exoriri ab illa voluntate vis quædam, quæ ad illam, qua

de agitur, actionem vsque decurrat. Cuiusmodi fuerint, si, postquam cocus omnia illius diei opera, & speciatim quæ sui muneris sunt, ex humilitatis amore in Dei honorem curate decreuerit, culinam adeat, ligna comportet, ignem subiiciat, aquam hauriat, & in ceteris apparando cibo necessariis defudet. Parique ratione, sit Professor aliquis, qui manè primo suos omnes labores, actiones, ac nominatim quæ sui sunt muneris, Deo dedit, indeque ad studia se conferens, modò legat, modò scribat, modò doceat, & in id genus occupationibus perseueret. Quis in dubium vocet, quin istæ & coci & Professoris actiones, à matutina intentione dignitatem sortiantur? etenim sic ab illa sunt exortæ, vt ex desiderio adimplendi muneris, perpetua quadam serie fluxerint.

Sed quid, si ignis ardore, vel sudore exastuans cocus, siti exardescit, vtque illam sedet, interrupto labore, potum quærit & bibit? quid si Professor, ingenij contentione fatigatus, ad hortum vires reparaturus adeat? eritne ex matutina omnium operum intentione censendum, aliquid bonitatis in hæc deriuari? Erit sanè si ab illa ortum ducant, sin minùs, non erit. An igitur ab illa sit, quæramus: vbi certum est, ab illa ipsa quæ aliquanto antè esse desit voluntate, hanc rem esse non posse, nisi per intermediam, aliquam, cuius interpositu à priore dimanet, vt cum inter se connexæ & in vnum finem quædam referuntur actiones. cum igitur matutina illa in Deum omnia referendi voluntas desierit, nec sit aliquid quod ab illa voluntate ita sit exortum, vt ex eo hic potus, hæc ambulatio oriretur; dici non potest ab illa voluntate hæc esse exorta, & quod consequens est, credi non potest, ex illa in hæc aliquid redundare bonitatis.

Obiicies, Ille potus, illa ambulatio, fuit instaurandis muneri meliùs exequendo viribus, cumque id muneris Dei causa aggressi essent, debuere & illa in bonitatis partem venire. Ita est, fateor: verùm sic, non à generali ista matutina voluntate, sed à studiosa sui muneris susceptione laudem eam mutabuntur, quia sunt aliquid muneri illi opportunum, ideoque cum illa voluntate connexum. At si sola propensione naturæ ad sitis fatigationisue molestiam depellendam, bibissent, ambulassent, profectò nihil illis boni inesset, essentque mera actio naturæ. Vnde agnosces, idem esse iudicium ferendum de plurimis quæ solent occurrere, vt quod alicui fortè obuio loquaris, quòd suo tempore bibas, dormias, rideas, audias, videas, & oblatiis occasionibus vtaris; quippe hæc & quæ his similia sunt, etiamsi manè cogitata, & præuisa, ac ex tunc oblata Deo fuerint; nihilominùs eiusmodi sunt, vt nunc ab occasione data oriantur, nulla verò cum illo matutino proposito connexionem iungantur: cum enim tempus intercesserit intermedium, quo legisti, docuisti, ambulasti, quæ fiet, vt à primo illo proposito in hæc actionem, quæ post illas sequitur, deriuetur vlla virtus nisi per intermedias? (quippe à re disuncta in remotam, non nisi per interiecta transitur.) atqui actiones illæ docendi, ambu-

landi, illam postremam ridendi vel edendi, nulla sua vi producere, sed casu & solo tempore præcessere: quo fit ut intelligere nequeam quæ matutino proposito tam desultoria vis inesset, ut operibus tempore distictis, nullaque efficacæ perpetuatione coniunctis vim suam impertiri posset.

Si (quod solet vulgus) dixeris, propositum illud non esse reuocatum; ideoque vim eius permanere; aut falsum, aut saltem quod probandum fuerat, quasi tuo iure, sed minimè verè, sumis. Cùm enim propositum, esse desit, (desit autem ubi primùm cogitatio desit, & in aliam est mutata) non potest eius vis manare in id quod distictum est, nisi sit proximum aliquid quod vim illam suscipiat, certaque continuatione ad vltimum vsque perducatur; ita ut quemadmodum si catenæ ex mille annulis connexæ, vltimum eumque longius remotum, per primum qui propior est, ad te velles adducere, ita primum traheres, ut primus secundum, secundus tertium, ac deinceps propior quisque traheret sequentem, & vis trahendi deferretur per intermedios ad vltimum: si verò vis illa in intermediorum aliquo sisteret, continuò sequentes omnes immoti starent, nec in eos à primo diffundi posset. Itaque quando manè constitui studia, verba, potum, cibum, occupationes meas omnes, etiam suis temporibus prouisas, diuinæ gloriæ dedicare,

Primò & maximè, non hinc tantum, sed in ceteris omnibus, videndum est, ut non oretenus, sed re vera ita sit: timendum enim, ne sæpenumerò præter blandam nobisquæ illudentem naturæ assentionem nihil sit; iam vel affectu, vel consuetudine feris ad legendum, loquendum, ambulandum, dicas autem, Ad Dei gloriam; Perscrutare quæso te ipsum, verène Dei gloria est quæ ad id te impulit? annon aliunde id volebas? an si diuinæ gloriæ rationem non haberes, id nolles? vellem, inquis, sed cùm alia de causa voluerim, in diuinam gloriam dirigo. fieri potest, fateor; sed quàm incertum est? & frequenter quàm patum credibile! cibum, potum, ambulationem, remissiones animi, parum admodum ad Dei gloriam facientes, ardore summo prosequeris; in obeundo tuo munere, virtutibusque persequendis, quæ diuinæ laudi longè sunt aptiora, eneruiter langues; & credam te promouendi diuini honoris tanto zelo ardere, ut hinc ad illa desideranda mouearis? Ita sit opto; agrè tamen adducatur ut credam.

Secundò, ne ipsi nos fallamus, sic habendum est; Non esse in illo matutino proposito vim aliam, quàm ut ex eo bona censeantur, quæ vi illius fiunt, sunt autem illa sola quæ non interrupta vi oriuntur: interruptitur autem, quauis obliuione, cogitatione, aut actione naturali diuersa & non ex eadem vi exorta: vnde post matutinum illud studendi, loquendi, bibendi, omniisque actiones Deo dicandi propositum, videndum an ex studio meo oriebantur, ille sermo, ut fit in disputationibus philosophicis, an sermo meus alias actione pareret: tum enim ex matutino proposito æstimarentur; at si diuersi generis actiones

actiones sunt, parumque coherentes, non potest secunda vel tertia à matutino esse proposito, nisi illud instauretur.

Sed, vt primæ cogitationes, seriatimque desideria plurimum possunt, matutinum illud propositum, curam quamdam menti imprimi, facilioremque reddit, vt eadem voluntas confestim, nec aliter quam in recens extinctæ lucernæ fumo flamma redintegretur: quod tanta celeritate & habilitate à viris bonis fit, vt omnem panem animaduersionem fugiat. Quare maximi facienda est recta ista intentio matutina, quæ quo contentior fuerit, eo facilius recurrer, imò etiam se obrudet inuitis.

CAPVT XI.

Vtilem esse atque commodam quam explicuimus sententiam.

NE autem veriore, quam hominum imbecillitati fauentiorem hanc meam sententiam credas; observa quod dixi, Ex intentione recta id omne bonitatem mutuari, quod ex vi eius exoritur. quod sanè latissimè patet, docetque esse consultissimum, vt id bonarum actionum genus recta intentione deligamus, ex quibus aliæ plurimæ pendent.

Vbi vide, quanta sint in recta instituti vitæ electione compendia; cum enim actionum, quæ inde nascuntur, infinitus propè sit numerus, emolumentorum quoque immensum esse numerum necesse est. An etiam damnorum, quares, vbi mala intentione sit electum? ita sanè, dum tamen in eadem prauitate hæreatur; at id remedij præsidè est, vt quod malè cœpisti, meliore mente pergas: nec enim rei, sed solius animi, qui facillè mutari potest, id vitium fuerat.

Cum igitur vitæ aliquod genus ritè elegisti, vel electionem ita correxisti, vt in eo non nisi ex diuinæ gloriæ desiderio perseverare statueris, quamdiu in illo eris, quidquid ex rationibus illi statui propriis egeris, à recta illa electione, atque aded à recta intentione, & consequenter in Dei gloriam, æternamque coronam tuam esse censebitur. Itaque si sic uxorem duxeris, omnis actio quæ ex matrimonij sine manabit, vxori placere, rem domesticam curare, tueri & augere, liberos educare, & eiusmodi plurima, ex eadem prima intentione qua id vitæ institutum elegisti, tamdiu æstimabuntur, quamdiu ex desiderio se tuo vitæ instituto conformandi proficiantur: id solum hîc est tum incertius, tum fraudulentius, quòd harum actionum plurimæ prauitatis naturæ illudunt, variaque cupiditate facillimè à primo instituti vitæ proposito eo magis abducunt, quo minùs id renouari, sed obliuioni tradi solet.

F f f 3

Nec

Nec dissimiliter cum sacerdotij, ut vocant, secularis statum elegisti ad vnam Dei gloriam, ad hanc eandem omnes totius vitæ actiones quæ inde proficiunt, ad finem vitæ usque referentur. Ac ita, quoties in tuo te munere perfectionem voles, aut facies, ut quoties leges, aut addisces propria, quoties vestibus à seculari diuersis vtis, quoties coronam in capite, capillumque & barbam in Ecclesiastici morem attonsam geres, quoties à choræis, conuiujs, consortijs statum eiusmodi dedecentibus abstinere, & in alijs plurimis; toties ex prima intentione vtiliter illa fient.

Sed hæc vtilitas in vita Religiosa longè clariùs emicat: nam & eius susceptio nulla blandientis naturæ deceptione contingit, & non solent propria voluntate sed Præpositorum destinatione munera suscipi, & maximus earum actionum est numerus, quæ vel omnino, vel certo modo & tempore præscribuntur. Itaque quod istiusmodi capitis, pedum, corporis integumento vtantur; quod isto tempore surgant, dormiant, vigilent, loquantur, taceant, comedant; quod ad hæc vel illa danda, capienda, dicenda, facienda facultatem postulent; quod isto loco, vrbe, regione, parte domus habitent, supellectile vtantur; quod istiusmodi rerum externarum procurationi, quod confessionibus excipiendis, quod literis humanioribus, aut Theologiæ vacent, & alia sexcenta; ex instituti suscepti rationibus oriuntur, vnde fit vt ex eadem qua institutum delectum fuit, intentionis rectitudine dignitatem hauriant. adeo vt Religioso, à sui instituti amore non recedenti, sibi quæ vel mediocriter attendenti, difficile sit inutiliter, facillimum & creberrimum vtiliter & sanctè agere: quippe ipsæ quoque animi remissiones, quas hodie recreationes vocant, si intraregulæ præscriptum, si moderatione Religiosa, si tempore constituto, si iuxta morem in Religione vturparum admittuntur, quis neget etiam eòdem referri oportere? alias enim vel pro libito, vel alijs rebus, vel diutius, vel se se aliter immoderatiùs oblectarent. Ergo plurimi ducendum, & vel hoc solo beati prædicandi sunt Religiosi, qui benignitate Dei singulari, vitam æternitati tam frugiferam sortiuntur.

Verùm hinc mihi leuis quidam, & facilè depellendus timor surrepit, annon sensim prima illa eligendi status intentio, quasi longo confecta senio emacuerit, & naturam emutans, consuetudinis habitum induerit: quis enim nescit, vel in somnis, vel perturbatæ mentis homines, id subinde & sine frustratione petficere, cui longa olim exercitatione insueuerant: atqui hæc ad rectam aut prauam intentionem vnde id didicerant, referri nequeunt. Quidni ergo priter, ex quadam consuetudine, soloque naturæ impulsu, Religiosum illo tempore sic indui, comedere, dormire dicemus? Dici inquam, nequit, quia hæc ipsa consuetudo, ex instituti susceptione, rectaque intentione manauit: eapropter & consuetudinem, & quidquid vetè ex consuetudine oritur, istuc referre oportet. Etiamne, inquit, quæ dormitans, quæ alia cogitans fecerit?

si non hæc, cur ista potius? Certè quamdiu à vigilante, volente, intelligente fiunt, non est cur à prima intentione fluere negemus; illa quæ ita sunt, vt sine intentione prima nequaquam essent. neque tamen negauerim fieri posse, vt ex mera naturæ assuetæ proclinatione fiant; in iis præcipuè hominibus qui veteroso torpore depressi, Religiosa vitæ dignitatem nec memorant vnquam, nec ad eam sollicitius actiones moresque componunt: at in viris illis, qui diuinæ vocationis memoriam, crebra & lata gratiarum actione non patiuntur intermori, quibus nulla iucundior quàm liberationis ab Ægypto, & adscriptionis in Dei familiam esse potest recordatio; in his inquam viris, intentionis primæ vis nunquam efforta veterascet, sed maioribus in dies incrementis vegetior efflorescet ad singula. Ita igitur conate, ac nihilominus *uoli altum sapere, sed time.*

Finem facio, si de continuatione & interruptione verba pauca; Vt scias actionum continuatam eam connexionem exigi, quæ non tantum ex naturali vi, sed ex eadem finis intentione proficiscatur: ideoque in exemplo coci superius allato, licet ex vi laborum oriretur sitis, & ex continuatione studiorum fatigatio, ex hac verò remissio, ex illa potus sequeretur; quia tamen hæc licet naturaliter secuta, non tamen ex propositi finis intentione secuta sunt, propterea non fuerunt ad primam intentionem referenda; quæ fuerat in coco, vt per ciborum preparationem muneri suo ad Dei gloriam faceret satis; itidemque in altero, vt per literarum studia Deo seruiret. Si quis autem inimici sui, qui Romæ degit, interficiendi causa, si alter Religionis ergò, Romam simul proficiscuntur; ecce tibi totius profectionis tot variæ partes, quia ad vnum illum finem aptæ, ex illoque sunt ortæ, improbitatem & bonitatem suam, à proposito sine mutantur.

Hanc verò continuationem ea interruptio discedisse censenda est, quæ siue breui, siue longiore mora, aliquid non ex eodem fine ortum interseruerit, cogitatione, cessatione, opere: vt in illa Romana profectione, si conquiesco, dormio, comedo. Sed post hanc moram, vtrum ex priore intentione ad agendum reuertar, videndum est; si enim eadem quæ prius ago, vt si in itinere cum euigilaui pergo, vel nouum aliquem mihi finem præfixi, vel non; si præfixi, iam non à priore, sed à nouo hoc moueor; si nihil mihi præfixi noui, certè vetere permotus fui, & in eodem perseuero. Ex quo plurima iudicabis, vt quòd in perlegendis Canonicis horis mente euagaris, ac subinde euagationibus mutatis perpetuò in legendo pergis; si deinde dubitatio mouetur, vtrum satisfeceris præcepto dum aliena cogitares & legeres? inquire, ex qua intentione sic ista lectio profecta, annon ex voluntate solitum pensum persoluedi; quòd verò varia occurrerint, cogitationemque abduxerint, itane abduxerunt vt priore voluntate potentiores lectionem præciderint, an verò ad finem vsque perducta; si perducta, satis est argumenti prioris intentionis vim eoulsque

que

que valuisse, vt simul cum euagationibus incurrentibus perduraret: dum enim lectio durabat, durabat effectus, & quasi impressio motionis à prima voluntate concitata. At si derepentè cum obuiò aliquo verba misceret, hæc collocutio quamdiu perseveraret, tamdiu priorem intentionem euertere: neque enim persoluedi horarij peni finem spectat; sed si fabulatione relicta, ad legendum se refert, cum id legendi non alia esse causa possit, censetur instaurari prior voluntas, & reungi quod dissiluerat.

Ex hoc plurima dignosci queunt, & quidem in iis quæ vix nisi ex aliqua vna causa fieri consueuerunt, vt orationes, ieiunia, labores, & quæ naturaliter nisi utilitate vel honestate proposita non expectantur, facile animaduertimus, vnde fiant. At vbi cupiditas vel honorum, vel voluptatum potest impellere, ad Deum verò ex virtute referuntur, vt in cibo, potu, laude, magistratu; nulla rectæ intentionis intermissio periculo vacat: furtim enim blanda se cupiditas insinuat, pronumque est, vt qui spiritu ceperant, carne consummentur.

C A P V T XII.

De rectæ intentionis signis.

Obscura sunt, quæ in animo latent, cumque de virtutibus quærimus, an sint in nobis, in ambiguo hæremus, & coniecturis agendum, vt exploremus, an quæpiam illarum vestigia deprehendamus: vbi & non raro nos fallimus, dum, vt D. Gregorius loquitur, *Sapè sibi de se mens ipsa mentitur, & fingit se de bono opere amare, quod non amat: de mundi autem gloria non amare quod amat.* Vniuersè quoque pronunciat D. Hieronymus, *Conueniat vnusquisq; cor suum, & in omni vita inueniet, quàm rarum sit fidèlem animam inueniri, vt nihil ob gloria cupiditatem, nihil ob rumusculos hominum faciat. neque enim statim, qui ieiunat, Deo ieiunat; aut extendens pauperi manum, Deo senerat: vicina sunt vitia virtutibus. difficile est, Deo tantùm iudice esse contentum.* Sunt multæ & inobseruabiles pedicæ, quas detorquenda rectæ intentioni latenter recondit Satan, eiusque se retribus implicandos deliciarum sensus nostri, amorque nostri immodicus vtrò offerunt, quapropter etiam accuratissimus indagator sui Gregorius Magnus hæc sibi diffidit, & trepidat, & auxiliatrices aliorum lacrymas poscit. *Dum ipsam, inquit, subtiliter radicem meæ intentionis inspicio, Deo quidem ex ea me summo opere placere voluisse cognosco: sed eidem intentioni qua Deo placere studeo, furtim se, nescio quomodo, intentio humana laudis interserit. quod cum iam postmodum tardeq; discerno, inuenio me aliter agere, quàm scio me aliter inchoasse. Sic etenim sapè intentionem nostram, dum ante Dei oculos rectè incipitur, occultè sibi subiuncta, & eam velut in itinere comprehendens, intentio humana*

*1. p. Past.
cap. 3.*

*Con. Lucif.
cap. 6.*

*In Moral.
extremo.*

laudis

laudis assequitur: sicut pro necessitate quidem cibus sumitur, sed in ipso esu dum furtim gula surrepit, edendi delectatio permiscetur. Vnde plerunque contingit vt refectionem corporu, quam salutis causa copimus, causa voluptatis expleamus. Fatendum est igitur quod rectam intentionem nostram, quae soli Deo placere appetit, nonnunquam intentio minus recta, quae de donis Dei placere hominibus querit, insidiando comitatur. Si autem de his diuinitus districtè discutimur, quis inter ista remanet salutis locus, quando & mala nostra pura mala sunt, & bona qua nos habere credimus, pura bona esse nequaquam possunt? Quare magna, & inspicenda humilitate concludit, igitur quasi vt quisquis haec legerit, apud districtum iudicem solatium mihi suae orationis impendat: & omne quod in me sordidum deprehendit, fletibus diluat. Orationis autem atque expositionis virtute collata, lector meus in recompensatione me superat: si cum per me verba accipit, pro me lacrymas reddit. Vtinam pari nos & aestimatione lugeremus, & subtilitate scrutaremur! Interim verò ex his

Primum rectae intentionis argumentum sit, si animum nostrum diligentius pertentantes, nulla moueri nos humanae laudis cupiditate sentimus. haec est vna expugnata difficilissima, & capitalissima rectae intentionis inimica; de qua quoniam in superioribus copiosè dixi, plura non addo.

Secundum, quod & primo dignoscendo conueniet, vt animaduertamus, vtrum rem illam per nos potius, quam per alium quemuis confectam malimus: etenim si nihil nisi gloriam Dei quaerimus, perinde fuerit à quocunque proueniat. Quoties accidit vt alicuius inopiam leuare, inscientiam docere, vitium corrigere, concionari, & alia praecelara agere, sed ipsimet velimus, ab alio facta esse doleamus? exemplo sit, si post elaboratum diligenter librum aliquem, subito eiusdem argumenti alter prodeat, ita vt meum affine opus perpetuis tenebris sit obuoluendum; quam erit id gratum? annon optabo praenisse? quid si aliquid à te praecelare factum est, & alteri tribuatur, quam late id ferres? istiusmodi plura pro cuiusque affectu excogitare facile est: fermè etenim quibus afficimur plurimum, illa per nos effici, in eisque superari nolumus. Praeterea aemulationis & inuidiae quotquot non iam riuiolos, sed flumina videmus exundare, prauae intentionis fonte deriuari, recta verò intentione exarescere compertum est.

Tertium, si (dummodo nulla nostra culpa) euentu aduerso, nostrisque conatibus euersis imperturbati peristamus, idque tum maximè cum sanctiori iustitione conatui nostro eorum hominum inuidencia vel improbitas aduersatur, qui quam maximè fauere, nobisque conspirare debuissent. Si enim nihil nisi honorem Dei quaerimus; ipsa nos (quod ad nos attinet) boni conscientia solatur, fructum ceterum, diuinæ prouidentiae, quae sua cuique rei tempora posuit, cum patientia relinquimus: certi, futurum, vt quando voluerit, & vtile censuerit, etiam post ferros annos, id intermissum & emortuum desiderij nostri semen, erumpens germinet.

Gggg

Quar-

*De 7. itin.
atemit.
itin. 1. d. 4.*

Quartum ex D. Bonaventura, humanæ laudis (vt loquitur) detestatio est, & Dei glorificatio, hoc est, vt non aliunde concitari nos sentiamus, quàm diuinæ gloriæ desiderio: quod ipsum ex aliis coniectandum est, & maximè si pari diligentia quæ latent, & quæ patent, nullo tē teste fiunt, exequeris, imò etiam, ne alij resciant optas, iuxta consilium Domini, vt clausis ostiis oremus, eleemosynam faciamus ita vt sinistra, quid dextra fecerit, nesciat, Deusque qui abscondita intuetur, reddat in aperto.

Quintum ex eodem est, lobia secundis in euentibus mentis exultatio: etenim quæ Deo, rectaque virtute nituntur, eadem & æquabilia sunt, nulloque immodicos vllam in partem motus pariunt.

Sextum tradit idem auctor, si alios corripiens, te ipsum primò corrigis: nam si eodem laboras morbo, quem in altero arguis; quid aliud, quàm alienam correptionem, quasi tuam excusationem facis? inde quippe iustus videri appetit, quòd malum videns improbas, & ab alio depulsum cupis.

Septimum è D. Gregorio sit asserente, quòd vera iustitia compassionem habet, falsa dedignationem: qui enim à Deo permouentur, peccatorum & delinquentium miserentur, & malis ereptos cupiunt; at qui sui opinione laborant, & quasi sanctiores, aspernantur ceteros, indignantur, irascuntur, aliosque contemnunt. Quod quidem verum est, sed altiore principio ducendum est, & cum aliis virtutibus est commune. A quibus tamen & similibus alius perquirendis abstinere, ne longior opinione fiam, & iam dudum volentem me ad se rapit operis optatissima conclusio.

LIBER